

**The Project Gutenberg eBook of Kort verhaal van eene aanmerkelijke
luchtreis en nieuwe planeetontdekking, by Willem Bilderdijk**

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Kort verhaal van eene aanmerkelijke luchtreis en nieuwe planeetontdekking

Author: Willem Bilderdijk

Release date: September 24, 2011 [EBook #37522]

Language: Dutch

Credits: Produced by André Engels, Harry Lamé and the Online
Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KORT VERHAAL VAN EENE
AANMERKELIJKE LUCHTREIS EN NIEUWE PLANEETONTDEKKING ***

Zie [Opmerkingen van de bewerker](#) aan het einde van
deze tekst.

LUCHTREIS.

KORT VERHAAL

VAN EENE

AANMERKLIJKE

LUCHTREIS,

EN

N I E U W E

PLANEETONTDEKKING.

UIT HET RUSSISCH VERTAALD

GEDRUKT en UITGEGEVEN

Bij W. WOUTERS te *Groningen*.

1 8 1 3.

---

*Ὁ δὲ γεωγραφικὸς οὐκ ἐπιχωρίῳ γεωγραφεῖ, οὐδὲ πολιτικῶ τοιούτῳ, ὅστις
μηδὲν ἐφρόντισε τῶν λεγομένων ἰδίως μαθημάτων, οὐδὲ γὰρ θεριστῆ καὶ
σκαπανεῖ, ἀλλὰ τῷ πεισθῆναι δυναμένῳ τὴν γῆν ἔχειν οὕτω τὴν ὅλην, ὡς οἱ
μαθηματικοὶ φασὶ, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τὴν τοιαύτην.*

ΣΤΡΑΒ.

Wat zijn de wetenschappen niet al verplicht aan het geval! Een geringe toevallige waarneming wekt een vluchtig denkbeeld op in het hoofd van een eenig mensch, en een nieuwe wereld, of 't ware, is gevonden. Zeker, die het eerst een ontwortelden boomstam zag drijven, en zich daar schrijlings op zette, dacht niet aan de ontdekking van drie werelddeelen, die zonder dat nooit bekend konden worden. Even weinig geloofde Mevrouw Montgolfier, als zy haar gewasschen japon op de vuurmand droogde, dat dit ons den weg banen moest tot ontdekkingen, die het geheele hemelstelsel een nieuw aanzien geven, en het geen duister en ons onbereikbaar scheen, in het helderst licht zouden stellen, en met onze aarde vereenigen.

Men heeft veel getwist over de nuttigheid der Luchtballen, of, om duidelijker te spreken, der Aërostaten! De ondervinding heeft alreeds geleerd, welk een nut in den oorlog uit deze vliegtuigen te trekken is, het zij ter ontdekking of opneming van vijandlijke legeringen, verdedigingsinrichting van steden en dergelijke, het zij ter overziening en verkondschapping van streken lands, waar men geene topografische kaarten van heeft. En zoo dra slechts de wijze van deze machienen te besturen tot zekere maat van volkomenheid gebracht, en de vaste wind- of luchtstroomen in de hoogere oorden des dampkrings door vaste waarnemingen bepaald zullen zijn, zal zich een oneindig ruim uitzicht ontsluiten van voordeelen, die voor de onderlinge verstandhouding en gemeenschap der landen en volken, nog onberekenbaar zijn. Een nieuwe weg zal zich voor den koophandel openen; geheel nieuwe takken van industrie zullen ontstaan: de voor- en nadeelen van de ligging der landen zullen ophouden, de bezetting van grenzen vergeefs worden; en het meesterschap ter zee zal vervallen of nutteloos zijn, wanneer men door Luchtballen, met waren, met wapens, en manschap geladen, den overvloed of den oorlog in de afgelegendste oorden zal overvoeren, zonder aarde of water aan te doen. Want, zoo thands eene doorgaande en geregelde luchtvaart de verbeelding nog eenigermate ontzet; wat zou de eerste schipper gedacht hebben, die zich met zijn vlotjen of hollen boomtronk aan 't nat overgaf, indien men hem van onze oorlogschepen en van de wijze van die door de zeën en stormen te voeren, verhaald had?

Doch weinig is dit alles, wanneer men het oog hooger opheft, en het zelfde als een middel tot nadering van de hemelsche lichamen beschouwt, waarvan ons de geweldige afstand en ongenaakbaarheid tot dus verr' niets anders dan gissingen en hoogst onvolkomen besluiten uit weinige en geringe, en zeer ongenoegzame *data* veroorloofde. Het is waar, dat het onbeduidend moet schijnen, of men op een afstand, als die van de maan, eenige duizend roeden gewonnen heeft; en dat nu reeds (dank zij het beter onderwijs van onzen verlichten leeftijd!) de waschvrouw van haar kleine dochttertjen uit wordt gelachen, wanneer zy 't beveelt de touwen voor 't droogen der hemden wat hooger aan de boomen te binden, om nader by de warmte der zon te zijn. Ik denk ook dat niemand een leugenachtigen Brydone gelooven zal, wanneer hy ons wijs maakt, op den Etna veel meer starren gezien te hebben, dan men anders gewaar wordt, om dat hy daar boven de dikke dampen verheven was, het geen ze overnevelen verduisterende: vooral daar hy van die hoogte, deze dampen vergetende die nu tusschen hem en de vlakke der aarde waren, een zoo ten uiterste duidelijk en uitvoerig gezicht van geheel Sicilie, en wat niet al meer, zegt gehad te hebben. Maar alshoort het niet mogelijk zij, onze maan, de naastbyzijnde der ons bekende planeten, eenigzins merklijk te naderen; genoeg is het, wanneer wy eenig hemellichaam bereiken, het geen wy met de overige van eenerlei natuur mogen stellen, en dit leeren kennen.

Maar zijn er dan zoodanige hemellichamen, ons nader by zwevende dan de maan? en zijn die voor ons tot zoo verr' te naderen dat wy er eene duidlijke kennis van kunnen bekomen? Deze vraag verheft zich natuurlijker wijze by den Lezer; en het is om hem die te beantwoorden, dat dit stukken is ingericht.

Ik zeg te beantwoorden; en dit wel, bestemmend. Ja zy zijn er, die lichamen, die planeten, en zy zijn onzen dampkring zoo na, of om beter en juister te spreken, de lucht waar ze in drijven, vloeit zoo met den dampkring des aardkloots in een, dat zy niet volstrekt ongenaakbaar zijn. De bespiegeling mocht ons dit leeren, het vooroordeel dit doen verwerpen, de ondervinding bewijst. 't Is een feit dat ik aanvoere. Ik heb gezien, ik heb getast, ik heb ze aangedaan. Tegen dit vermag niets, wat in opvatting of redekaveling over mogelijk- of onmogelijkheden bestaat. *Potest, nam est* (het kan zijn, want het is), is sterker dan het *non est, nam non potest*, 't argument der bestrijders van de tegenvoetelingen, en van zoo vele Natuurwaarheden. Ik ben er geweest, ik heb gezien, zei Kolumbus, en die hem belachen hadden, verstomden. Ik zeg u het zelfde, mijne Lezers, en geve u een korte beschrijving der reis die ik afgelegd heb. Ontdekkingsreis in hare uitkomst en door toeval, schoon niet met een oogmerk om deze ontdekking te doen, ondernomen; maar die als zoodanig echter ('k vertrouw het) niet missen kan, in een tijd van zucht voor ontdekkingen als die wy beleven, algemeen belang in te boezemen: afgescheiden zelfs van dat der Natuur- en Sterrekunde, en der allen sterveling ingeschapene weetlust en hem boven alles prikkelende nieuwsgierigheid.

Ik verbeeld my te mogen hopen, dat het geen men Kolumbus niet weigerde, ook my niet ontzegd zal worden. Geloof, namelijk, aan het geen ik oprechtlijk en zonder den minsten opschik verhalen zal. Het is waar, dat Kolumbus veel voorhad. Hy was toegerust met het gezag en vertrouwen dat een groot koning hem meêdeelde; hy bracht reisgenooten, vlootvolk mede, die wat hy verhaalde, bevestigden: Ja hy bracht voortbrengsels van de door hem ontdekte kusten met zich: En wie kon op dit gezicht anders dan overtuigd worden? Ik zal niet onderzoeken, of die door hem vertoonde voorwerpen iets anders of meer dan ontdekking van een tot nog vreemd land bewezen, het geen juist de zaak niet was; maar niet van een land, verr' in 't westen gelegen, en op zulken afstand als

Kolumbus voorgaf; maar ik vraag, zoo ik planten of ertsen vertoonde, wat blijk of wat stempel die moesten hebben, om als uit eenen anderen planeet overgebracht, aangenomen te worden? En indien Kolumbus in de t' huisreis schipbreuk geleden mocht hebben en naakt en van alles ontbloot ergens op het strand ware geworpen, zou dan zijne ontdekking minder waarachtig geweest zijn? Zeker neen: zy ware dan slechts minder nuttig gebleven, maar had eenen spoorslag moeten geven tot nieuwe ondernemingen, die haar konden bevestigen en hernieuwen. Maar het voorgestelde geval is het mijne. Te rug keerende is mijn luchtvaartuig verongelukt, en tot wonder van my zelven heb ik (schoon naauwlijks) het leven daar af gebracht. Wat ik ontdekt heb, is verloren, dan voor zoo verr' mijn door dit ongeluk-zelf verzwakt geheugen my toelaat, wat ik zag, aan mijne planeetgenooten mede te deelen. Dit acht ik my aan het gemeen welwezen verschuldigd, en dit doende, meen ik recht op inschikkelijkheid te hebben voor het gebrekkige van mijn verslag; maar vooral, om zonder vooringenomenheid tegen het geen ik zal voordragen, gehoord te worden.

[6]

Ik heb in mijn jeugd de legers gevolgd, en dit in verschillende en zeer onderscheiden standen. Noodlottigheden van velerlei soort hadden my na duizenden slingeren arm en nooddriftig in Perzie gevoerd, van waar ik my voorgesteld had met een karavaan naar Bagdad te trekken, om van daar in Europa te keeren. Ik meld den Lezer niet, wat mijn vaderland zij. Dit kan hem even zoo onverschillig zijn als de naam dien ik of eenmaal gevoerd heb of sedert heb aangenomen. Ik zal ook het jaartal verzwijgen, waarin dit is voorgevallen; het kon tot herinneringen aanleiding geven, die vermoedens verwekten, welke niemand voordeel konden doen, en my of een ander schadelijk zijn. Na al de gebeurtenissen die Europa geschokt hebben, zijn en de betrekkingen en de verwijderingen zoo menigvuldig en dermate ingewikkeld geworden, dat men zich niet genoeg wachten kan. In alle partyen heb ik goede en kwade trouw gemengeld, en de dolheid der geestdrift, met de koude berekening der staatkunde vereenigd gevonden. Met geen anhang heb ik my recht van harte kunnen vereenigen, en geen ooit willen vervolgen. Geen wonder derhalve, zoo ik overal haat en vervolging voor dienst- en trouwbewijs, of voor betrachting van menscheijkheid en rechtvaardigheid kwam te ontmoeten. Ik hield vast aan een grondbeginsel en handelde daar naar: Anderen namen grondbeginsels aan of verwisselden die, naar de oogmerken waarvoor zy handelden, meêbrachten. Ik was dus niemand bruikbaar, en niemand my. Ik stond alleen, en had geene soort, waar ik toe behoorde, op dezen aardbol; wat wonder, zoo ik wel eens aan een anderen dacht?

[7]

Veelvuldige verschijnsels, in onze dagen het eerst of meer by herhaling waargenomen, overtuigden my spoedig van de gebrekkigheid onzer Planeetstelsels. Na zoo vele eeuwen berustens in zeven zonnewachters en eenen enkelen wachter van tweeden rang (die wy de maan noemen), waren er nu, niet slechts om Jupiter en Saturnus, om Mars en Venus, rondlopende wachters ontdekt of vermoed, maar een Uranus, een Ceres, een Pallas, vermeerderden de eerstgemelde zeven, en dat plechtig getal waar men zoo veel geheimzinnigs in stelde, lag in duigen, zoo wel als de evenredigheid in de afstanden die men hun onderling of ten aanzien van hun gemeen middenpunt toeëigende. Daar konden er derhalven nog meer zyn, die met deze tien om de zon draaiden. Daar konden er meer zijn om de planeten-zelven. Wat tot heden niet ontdekt was, kon morgen zich den nasporer opdoen, en dit des te lichter, daar het geen tot dus verre nieuw ontdekt was geworden geen grond van vermoeden by de waarnemers gehad had, en het tegenwoordig waarschijnlijk werd dat er meer te ontdekken viel. Ik verwachtte dus meer planeten te zien opdagen, en den hemel bevolken; ik verwachtte meer manen of wachters om hen.

[8]

Nu trokken de steenregens mijne aandacht. Men verstaat dat ik hier aan geen eigenlijk regenen van steenklompen denke, maar van brokken steen hier of daar uit de lucht gevallen, en zeker niet genoeg in menigte om den naam van regenen te verdienen. Men had die van ouden tyd af waargenomen. Een der zeven wyzen van het hooggeroemd Griekenland, Thales, had er uit besloten, dat de hemel uit steenen gewelfd was, en wel zonder kalk; en dat het zijn geduurzame omzwaai was, die hen in 't verband hield, waar uit deze enkele door een onbekend toeval losgeraakt waren. Een denkbeeld waarin lateren een zeer diepe Wis- en Natuurkunde gevonden hebben^[1]. Maar in onze dagen viel het meermalen voor, dat men steenen zag vallen, waar aan men geen oorsprong kon toeschrijven dan in of boven den dampkring, en die oorsprong werd een voorwerp van gissingen. Sommigen deden die steenen zonder bedenking uit de bergen der maan opwerpen; niet gedachtig dat, naar de vulkanen op onzen bol te rekenen, deze opwerping met geene zoodanige snelheid geschiedt als noodig zou zijn om ze buiten de kracht der aantrekking van den maanbol te brengen. Anderen deden haar door een Chymische werking in den dampkring-zelven voortbrengen, zich niet latende invallen, dat er altijd een te groote zwaarte in de vormstoffe moest zijn, om zich, zelfs één oogenblik maar, in de lucht op te houden. Van de genen, die het vallen van deze steenen of geheel ontkenden, of hen uit ver afgelegene of niet bestaande vulkanen op onzen aardgrond afleiddeden, spreek ik niet. Met de eersten toch moet men alle geloof aan getuigenissen, hoe plechtig ook, weigeren; en de laatsten zeggen niets, zoo zy de vulkanen, waar toe zy verwijzen, en tevens de mogelijkheid van uit hunnen boezem tot in Frankrijk of Deutschland steenen uit te jagen, niet aantonen.

[9]

[1] Onder anderen Keil die er het geheele Newtonianismus, immers de theorie der aantrekkingskracht in vindt.

Wat my betreft, aan de vorming van een stof zoo veel specifiek zwaarder dan de vloeistof waarin zy gevormd wierd, als de steenen ten aanzien der lucht zijn, en die dan, niet in de vorming zelve nederzeeg om zich op den grond te volmaken, maar, geheel en volkomen gevormd, in eens, als

hard lichaam neêrplofte, kon ik geenerhande waarschijnlijkheid hechten. Ik helde dus ongevoeligerwijze tot de meening van die deze brokken uit de maan deden afdalen. De overeenkomst in het uiterlijk aanzien, van de maan met het geen onze aardkloot op dien afstand vertoonen moest, en wat men meer als gronden voor de onderstelling eener eenvormigheid van grondstof tusschen de planeten pleegt aan te voeren, gaf hier veel aannemelijks aan. Maar welke berekening ik in 't werk stelde, ik kon geene oorzaak van snelheid uitdenken, genoegzaam om de aantrekkingskracht die hen op de maan moest te rug brengen, te overwinnen. Deze bol was altijd te groot, en de afstand der aarde te verr', dan dat deze op zekere hoogte van de uitwerping, haar in de aantrekking dier brokken kon opwegen, hoe veel temeer, overhalen! Ik moest om dit mogelijk te stellen, beide den maanbol en den afstand ontzachlijk verminderen, en dus de zaak opgeven. [10]

Maar sedert hoe lang is het, dat men om Saturnus de drie laatst ontdekte manen had waargenomen? Men is thands overtuigd dat hy er vijf heeft, Jupiter heeft er vier, die bekend zijn; en wie is zeker, dat of beide, of een van die, er niet meer hebben? Of waarom zou deze onze aarde niet meer dan een maan medevoeren, ofschoon slechts die eene door hare aanmerkelijke grootte en den juist geplaatsten afstand, ons zichtbaar is? Waarom zouden tusschen haar en ons aardlichaam niet meer dan een, niet verscheidene wachters, om ons rondloopen, welke deels hunne kleinheid, deels hun te geringe afstand ons verborgen houdt? Zeker, te naby geplaatst, kan zoodanig lichaam by onze nacht niet verlicht zijn; en by dag moet het ons (alhoewel gewapend) gezicht ontslippen^[2]. Te klein en op zekeren afstand, moet het, ook by onze nachten verlicht, ons niet merkbaar zijn, en zelfs by zijn overgang over de zonschijf, onze oogen geen erkenbaar stip aanbieden. Deze bedenkingen deden my gissen, of wellicht deze luchtsteenen uit zoodanige kleiner en ondermanen (die van volkanieke natuur mochten zijn) by aldaar voorvallende ontbrandingen, afkwamen^[3]. [11]

[2] Wie zoekt met het gewapend oog by den dag naar planeten? Het woord *gewapend* had hier gemist kunnen worden, en is misschien een tusschenvoegsel van een verbeteraar, en niet van den Schrijver afkomstig.

[3] Tot mijn verwondering vond ik by mijne aankomst in Astrakan, nu jongstleden, dit mijn denkbeeld in een klein geschrift van den vermaarden Geneefschen Natuurkenner, De Luc, aangenomen.

Ik behoef niet te zeggen, hoe zeer my dit in mijn lang te voren gekoesterd begrip van het hemelstelsel bevestigde. Ik beschouwde geheel het zonnestel, als, van afstand tot afstand, met grootere en kleinere hoofdplaneeten, en grooter en kleiner wachters van dezen doorzaaid. Dit leverde my een gants nieuwe beschouwing op. Edoch ik bepaalde mijn aandacht inzonderheid op die Ondermanen, indien ik ze dus mag noemen, waardoor men, gelijk het my toescheen, zeer vele bijzonderheden en schijnbare ongeregelheden zoo in ebbe en vloed als in andre natuurverschijnsels, verklaren mocht. Ja ik achtte het niet onmogelijk, dat dit eenmaal den sleutel aan de hand mocht geven van de nog zoo onvaste theorie der komeeten, welke niet weder verschijnen op den tijd, dien de aan hen toegekende loop mede bracht, de van elders zoo aanneemlijke hypothese van de later Sterrekundigen jammerlijk tegendruischt. Ik stelde my voor, zoo my eenmaal een leefgetijde van rust voorbehouden mocht zijn, my dan aan het doen van naauwkeurige waarneming omtrent dezen, vooral in de morgen en avondschemeringen, over te geven; ook de zonschijf vlijtig te beschouwen, en wat daar nog onbemerchts op voorvallen mocht, na te gaan. Wat kon ik in de onrust mijns levens meer doen! Ik dacht weinig aan de mogelijkheid eener andere wijze van omtrent dit voorwerp ontdekking te erlangen; veelmin, dat my die te beurt vallen zou. Werkeloos echter, en door niets opgewekt, verduisterden deze denkbeelden allengskens in my, en welhaast dacht ik er niet langer aan, dan by tusschenpozen, en wanneer 't geen my voorkwam, daar mijn geest als onwillig naar te rug riep. [12]

Het is voor mijn lezer geheel onverschillig, wat my in mijn voornemen dwarsboomde, wanneer ik uit *Kerman* naar Europa op reis meende te gaan. Ik kan echter my-zelfen het genoeg niet weigeren, van het edel karakter der Oostersche volken, en inzonderheid dat der Perzen, recht te doen. Hun herbergzaamheid is bekend. Hunne erkentelijkheid voor ontfangen dienst, is Europa vreemd. Eenige kennis van genees- en heelkunde geeft er den Christen vertrouwen. Dit vertrouwen groeit aan, naar mate men ziet dat hij zich tot eenvoudige middelen, en inzonderheid voorbrengsels uit het plantenrijk, bepaalt. Bewerkingen van Scheikunst zijn hun verdacht. Zy hechten er een denkbeeld van tooverkracht aan, en gebruiken ze met een wederwil, die zijn grond in die opvatting-zelve heeft. Ook vreezen zy dien gene, dien zy als daardoor allen anderen te machtig beschouwen. Men vindt er ook zeer weinige ziekten, die tot buitengewone middelen noodzaken, daar hun levenswijs matig is, hunne lichamen, alschoon weinig met vet bekleed, echter meestal doorvoed en sapvol zijn, en door sterke dranken of verhittende wijnen, zeer zeldzaam bedorven worden. Om er veilig en met eenig aanzien te leven, doet men wel, zich als een geneeskundige te doen kennen. Men heeft er geen begrip van een Christen, dan als geneeskundige, koopman, of verspieder: en van deze drie boezemt de eerste alleen achting in. By hem zoekt men heul en noodhulp; by den tweede, goudwinst en roof; en die geen van beide is, wordt noodwendig tot de derde klasse gerekend. Men vreeze echter niet, voor een koopman te zullen doorgaan, zoo men ergens juweelen verruilt. De edele gesteenten verstrekken door geheel het Oosten voor een algemeen middel van schuldvereffening tusschen alle personen. Zy zijn een soort van ongemunt geld, waarvan zich een ieder bedient. Die een minder som te betalen heeft, geeft een grooter steen voor kleinere; die meer geld heeft dan hy op de reis denkt uit te geven, ruilt gemakshalve een grooter in, gelijk men by ons goud voor zilver, dubbele pistolen voor dukaten, inwisselt. De belooningen bestaan ook even zoo veel in gesteenten als goud; en zy zijn, in gesteenten gegeven, by gelijke waarde, aanzienlijker. [13]

[14]

De edelmoedigheid van een aanzienlijk man in ...., wien ik van eene zeer eenvoudige anderendaagsche koorts genezen had, had my het voorrecht bezorgd van in gezelschap en geleide van eenige Perzen en Georgiers naar Schirwan te gaan, van waar ik licht gelegenheid vinden zou, om den weg naar Rusland in te slaan. Daar had de nabijheid van Russische krijgsposten en de omgang met velerlei officieren van deze Natie, die op hunne heen en t' huis reizen doorgaans die stad en haar omtrek bezochten, een gerucht doen ontstaan van die wonderlijke vliegtuigen, gelijk het daar heette, die sinds kort by de Franken gemaakt wierden, en waar meê men de lucht kon doorreizen. Wonderlijk waren de denkbeelden, die men van dien toestel al maakte. Sommigen hielden het voor een soort van toovertapijt, waarop men by het uitspreken van zekere geheimzinnige woorden door de lucht gevoerd wierd. Een der Franken, [15] vertelde men my (en het zal hoogstdenklijk Pilastre de Rosier geweest zijn) was in zijn vlucht jammerlijk neêrgestort, omdat de Engel die hem op den schouder voerde onder weg niesde. Men zou hier aan den Brobdignakker van Gulliver kunnen denken, wiens niezen hem eenige van 's mans medgezellen uit de boot schudden deed, waarin hy hen droeg. Doch men moet weten, dat de Perzen en Turken gewoonlijk het onweder aan het niezen der Engelen toeschrijven: en dat door dit niezen derhalve een onweêr beduid wordt. Anderen verbeeldden het zich als het houten paard uit de Arabische Nachtvertellingen, waar van men een houten of koperen pen omdraaide om te vliegen; weêr anderen als de kist van den valschen Mahomed uit de Perziaansche dagvertelsels, die door raderwerk bewogen werd. Eenigen echter hadden uitgevorschd dat het een schuit was, en dat die schuit met koorden aan de maan of een anderen hemelbol vast werd gemaakt, maar hoe? wisten zy niet. Als een Frank en Geneeskundige, dat is een man die en de natuur en de geheime wetenschappen kennen moest, behoorde ik daar meer van te weten. Men onderstelde dit. Ik had dit lichtelijk kunnen ontwijken; met de zaak als een verborgenheid te behandelen die ontzag vorderde: maar ik had de dwaasheid, my uit te laten, haar als een natuurlijk verschijnsel te willen verklaren, en de nieuwsgierigheid op te wekken, zonder haar te voldoen. De kennis van *zwaarte* en *lichtheid* of wat men door deze benoeming verstond, was, [16] noch by mijn reisgenooten, noch by die ons huisvestten, te vinden; en het was om niet, wat ik deed om hun daar een denkbeeld van by te brengen, dat my ergens heen leiden kon. Tweederlei soorten van lucht begrepen zy niet. Stikdampen waren by hen bloot vergiftigde uitwaasemingen, of wel, adem van booze geesten. Het opgaan van de rook kon ik haar niet ontpraten een eigenschap van den rook te zijn, die niet van de lucht afhing. Naauwlijks een, die iets hoorde van 't geen ik hun voorhield, en niemand die er 't minst van begreep. Het gelukte my, een gebrekkige Barometer saam te stellen: maar de zwaarigheid was, hun de oorzaak van deszelfs rijzen en vallen uit te leggen. Eindelijk, ik moest het woord en denkbeeld van *lucht* opgeven; en met damp in de plaats te stellen, dien men uit zijn aart begreep *licht* te zijn, om dat men hem zag naar boven gaan, vormde men zich in verbeelding een luchtbol; maar dat dan die luchtbol een mensch in een schuitjen kon dragen, dit kon men zich even weinig in 't hoofd brengen, als dat zulk een luchtbol weêr nederwaarts kon, en niet voort zou gaan altijd te klimmen tot hy tegen de starren stiet.

Ik zag vitrioololie en ijzervijzel of liever, schaafsel van ijzer, te krijgen, en beloofde hun een proef van den luchtbol. Een schapenblaas moest my hier toe dienen. De bol ging op tot een zekere [17] hoogte, kantelde om, en kwam neder. Dit schouwspel was heerlijk voor mijn goede Oosterlingen, maar het was een klein balletjen: van een grooten geloofden zy 't niet. Te vergeefs beduidde ik hun, dat een vat met duizenden ponden smeer even zoo in het water drijft als een doosjenvol van een lood zwaarte. Van Weegkunde geen begrip by hen. En wat daarvan eindelijk ook zijn mocht, dat die bol, op zich zelven zoo groot en zoo zwaar reeds, dan nog een geheel vaartuig met een man op zou nemen—! Ja met twee man, met meer, en meer naar hy grooter is—! dit kon men hun toch niet wijsmaken, daar waren zy (dit was hunne uitdrukking) te verstandig toe. Duidelijk reeds ving ik aan te bemerken, dat men my voor iemand begon te houden die hen ten beste hield.

Ik had het daar by kunnen laten, en mijn reis vervorderen zonder my dit aan te trekken. Maar mijn verblijf werd van dag tot dag meer verlengd, de gelegenheid tot vertrekken schortte zich op voor nog etlijke maanden, die ik daar slijten moest; en genoegzaam geen ander gesprek meer hoorde men, dan over den luchtbol, en wat by de onnoozele Franken daar van verteld wierd. Somwijlen, daar anderen een zoo in het ooglopende domheid der Europeanen met een recht meêdoogend kopschudden bejammerden, meesmuilden er eenigen, my toeknikkende, als die toch wel beter wist. Ik vermoedde nu, voor een opzetlijk bedrieger, een kwakzalver, door te gaan; en wel duizendmalen verwenschte ik het uur, dat ik het eerst mijn weinigjen wetenschaps by hen [18] had willen te koste leggen, om hun iets begrijpbaar te maken, dat zy maar niet aannemen konden. Na veel haspelens, zei ik eindelijk op een' toon van zelfbetrouwen: Hoort, ik ben niet rijk genoeg om u zulk een luchtbol toe te stellen, naar wilt gy te samen de kosten daartoe vereischt, by elkaâr brengen, ik zal u den luchtbol doen zien met het schuitjen; daar meê opvaren, en wien uwer het lust, met my nemen en weêrom brengen.

Of ik by die woorden bedacht, dat men my by het woord zou kunnen vatten, weet ik niet. Ik had niets dergelijks ooit beproefd, en bevond my volstrekt in geen geestgesteldheid om een luchtreis te wagen; maar daar zijn oogenblikken, dat men van een kwellung zoo moê is, dat niets ons verschriklijk schijnt, wat er van bevrijden kan. Ik had my met Kalanus op den brandstapel kunnen werpen, zoo dit slechts in staat waar geweest, aan mijn woorden geloof te doen geven.

Zoo veel is zeker, dat ik de zaak alreeds uit het hoofd gezet had, en de algemeene gesprekken wederom tot het gewone: *Daar was eens een jonge Prins* enz. te rug gebracht waren, wanneer men my vroeg, wat er noodig zou zijn tot zoodanig een luchtbol en 't geen tot de luchtreis behoorde. Ik beloofde dit uit te rekenen; en, aan de eene zijde bevreesd zijnde, zoo het tot de zaak kwam, my te bedriegen, aan den anderen kant, hen zoo veel mogelijk af willende schrikken [19] van eene proefneming waar ik weinig zin voor had, droeg ik zorg, niet bekrompen te zijn in mijn

vordering, maar begrootte die onkosten ruim. Het geen, trouwens, my des te raadzamer was, daar ik geenerlei ondervinding of oefening hebbende van zoodanig werk, my zeer licht misrekenen kon, en, alschoon ook goed gerekend hebbende, door velerlei soort van mislukkingen zeer veel van de materialen verloren kon laten gaan. Mijne onhandigheid en onwetendheid-zelve moest in aanmerking komen, zoo wel als die mijner helpers, en daarby, het gebrek van geschikte werktuigen. Want het geen ik tot de zaak noodig had, moest op goed geluk af, door my bedacht en naar mijn bestel, door werklieden gemaakt worden, die van niets wisten. Het aan een naaien van den bol (mijn bestek eens gemaakt en na herhaalde berekeningen bepaald zijnde) had geenerlei zwaarigheid. Het wasschen der naden en voegsels, en het inrichten en vastmaken der touwen was aan meer bedenkelijkheid onderhevig. Vooral 't vast maken van de halspijp met de schroeven, waar de brandbare lucht door in- en uitgelaten zou worden. Want dat het schuitjen het minst was, behoeft niet gezegd te worden. Maar ik vreesde ten uiterste voor de ontvlaming dier brandbare lucht by het vullen, en wist niet hoe genoeg maatregelen daar tegen te nemen. Met dit alles begrijpt men licht, waarom ik deze soort van aërostaat voor de Montgolfiere verloor, die van 't stoken van vuur in mijn schuitjen afhing, dat ik wantrouwde op mijn reis te kunnen onderhouden en matigen. Het zou noodeloos zijn, alle voorzorgen, die ik van toen af, reeds beraamde, of naderhand in der daad aanwendde, te willen beschrijven, en waarvan sommigen (ik verberg het niet) kinderlijk en belachelijk waren.

[20]

Ik gaf dan een lijst van behoeften; en, toen die behoeften tot mijn groote verwondering werkelijk daar waren, moest ik aan de werklieden, die men my wist aan te wijzen, hunnen arbeid opgeven, afmeten, voortrekken en voordoen, zou er iets van de zaak in stand komen.

Nog echter dacht ik het werk aan den wal te schuiven. Zeer gaarne, gaf ik voor, de luchtreis aan te nemen, maar voor ééne zaak zeer beducht te zijn. „Het was my niet mogelijk, op eene hoogte als die ik zou moeten bereiken, en die het niet van my afhing volstrekt te regelen, by het rondzien op mijnen weg niet misschien, schoon onwillig, het oog te slaan op eene der tuinen of daken waar zich vrouwen bevonden. En hier aan wilde ik niet schuldig worden.” Dit maakte wel eenigen indruk, maar weldra vond men uit dat ik Christen, en Frank, en Arts was; in de twee eerste hoedanigheden geene oogen voor vrouwen had, en in de laatste haar zien mocht: zoo dat niemand voor my zijn geliefde had weg te stoppen. Ik kon dus vrij opvaren en een onbekommerd oog om my werpen.

Maar hy, die my verzellen zal, zei ik? Want zonder hem aanvaard ik den tocht niet. Ik kan alleen het vaartuig niet sturen. Nu eens moet de pijpschroef dus, dan weêr anders gedraaid worden; nu moet de vracht meêr naar de eene, en dan naar de andere zijde verlegd worden. Dan moet ik met den wind omwenden; dan eens de wolken doorsnijden, dan ze vermijden of uit den weg gaan. En onder dit alles moet ik den barometer in 't oog houden, die my voor kompas dient, en waardoor ik de hoogte van mijn vlucht meten moet. Ik zwijg van het geen my tot roer, riemen, zeil, in geval het te pas komt, verstrekt, en van het valscher in gereedheid te houden, zoo iets ongelukkigs gebeuren mocht. De noodzakelijkheid alleen van den barometer in een rechten stand te houden, dien ik nergens plaats kan, dwingt my, iemand met mij te nemen, en maakt buiten dit, alles onmogelijk.

[21]

Men vond dit gewichtiger. Maar na eenigen tijd overleg, gaf de Emir der plaats, tot wien nu de zaak reeds gekomen was, een volstreckte last, om alom door zijn rechtsgebied, heel den dag dat die luchttocht geschieden zou, en tot dat hy geheel afgeloopen zou zijn, alle vrouwen onder dak te houden. Ongelukkige vrouwen, zoo zy geen lucht mogen scheppen eer dit afloopen daar gebleken zal zijn! want veellicht, dat de tijding van mijn wedervaren nooit tot dat hoekjen der wereld kooft.—Het is klaar, dat de Emir daar nu meê gemengd zijnde, ik nog te minder te rug kon. Het was een gedwongen spel geworden.

[22]

Van de werklieden had ik geene verwachting ter wereld; ik vond echter reden om van hun te vrede te zijn. Daar was netheid en naauwkeurigheid in hun arbeid; 't geen te meer bevreemden moest, daar hun werktuigen-zelve zeer onvolkomen, en zelfs in veel opzichten vrij gebrekkig moesten heeten. Maar zy waren aan zoodanig gereedschap gewend, en der handeling daarvan, meester; wat anders behoefde men? In 't kort: mijn ballon kwam gereed, mijn schuitjen was fraai, en het koordwerk zeer wel gevlochten. Ik had er een tafel en twee zitplaatsen in doen maken, en de twee punten tot voorraad geschikt, terwijl ik onder een tusschengrond een ballast van lood had gelegd ten einde het zwaarte punt beneden my te houden. Mijn voorraad bestond in eenigen tweebak, weinig gerooste garst, een goed kooksel rijst met lamsvleesch, en een aantal kruiken en houten flesschen zoo met melk als met water gevuld. Een glazen met stroo omvlochten flesch Sciroswijn werd door een van mijn Perzische reisgezellen daar nog bygevoegd. Dezen kleinen opleg aanziende, verbeeldde ik my den proviant der Vestaalsche maagd die het outervuur had laten uitgaan, en ik achtte my in den zelfden staat te zijn.

Lang hadden deze toebereidsels geduurd. Schoon ik niet zeggen kan, dat ik er spoediger meê gereed wenschte te komen, verveelden zy my echter niet weinig; maar de teerling was eenmaal geworpen. Lang duurden zy ook voor het ongeduld van die genen, die de benooidgheden opleverden: want niets kwam hun wonderlijker voor, dan het geen ik onvoorzichtig genoeg geweest was om te belooven, en ik weet niet of zy het geloofden. Ik zou zelfs schier denken, dat zy my voor een soort van goochelaar hielden, die zulke onnatuurlijke zaken aannemende, hen te loor dacht te stellen, met, als het oogenblik daar was, een kring in de lucht te slaan en te verdwijnen. Ten minste verhaalde men my en elkander somwijlen van landloopers, die een zalf machtig waren, waarmeê zy zich smeerden, en dan ieder onzichtbaar wierden, of die geesten bezworen hadden, die hen wegvoerden. „Maar ik had hun toegezegd, voor hun oog op te gaan, niet te verdwijnen, en dit, met een luchtbal, en niet door het middel van geesten. Zy zagen ook

[23]

wel, dat ik geen ijzeren ring aan de vingers had. Ook niet aan de teenen, hadden zy opgemerkt. En dat ik een betooverden gordel mocht hebben, vertrouwden zy niet." Ik toonde hun, geen anderen te dragen dan den gewonen, en verwisselde dien tegen een anderen van een van hun, als of hy my wat te naauw waar geweest. Doch ook dit scheen hun alle achterdocht niet te kunnen ontnemen.—Dan, hoe het daar mede zij, alles werd vaardig, en de dag kwam, dat de luchtvaart geschieden moest.

Mijn omslachtige toestel tot het vullen, en de angst, waarmee ik dit in het werk stelde, daar latende, vergenoeg ik my met te zeggen, dat dit, tegen al wat ik vreesde, of, liever, verwachtte, zeer wel in zijn werk ging. De vlakte, waar het geschiedde, was ruim, en met paal- en touwwerk afgezet. De bol had van boven een ring, door welken heen eene menigte touwen hem aan de aarde vasthielden. Deze touwen werden door groote palen ondersteund, die door hun middel den nog ledigen bol op eene bekwame hoogte hielden, doch die neêrvielen zoo dra hy zich onder het vullen ophief. De pinnen, die de touwen in 't rond aan den grond vast maakten, vereenigden zich in het middelpunt in een eenig touw, dat door een opening in den bodem van 't schuitjen was doorgestoken, en dus kon ik, in 't schuitjen geplaatst, met een eenigen draai van de hand dezen allen te gelijker tijd los rukken. Het schuitjen, van onder niet zeer spits toeloopende, stond op eene stelling daar toe gemaakt, en was met den voorraad bevracht. Ik bevond my daarin met mijn medeluchtreiziger, en bestierde het vullen, waar van ik de materialen om my had. Ik begreep nu die allen niet te kunnen gebruiken, en uit schaamte pakte ik een goed deel daarvan onder in het schuitjen, om in plaats van de staven loods te strekken die ik tot ballast had laten vervaardigen; ten einde den misslag van mijn rekening dus te bedekken.—De touwen verhieven zich, de standpalen vielen.—Nu begon de zaak voor de aanschouwers een zeer ernstig aanzien te krijgen. De touwen spanden. Ik sloot de buis van den luchtbol, en my in 's hemels handen bevelende, draaide ik de grondpinnen eensklaps los. De bol steeg, en wy misten grond. *Bism'illah!* riep ik, *wy rijzen*, en alles in 't ronde verbleekte. Ik zag om my, of ook ergens iets vasthaken mocht, en, zie daar Joussof mijn' medereiziger, die zich hals over hoofd over boord wierp! Ik vermoed, dat de angst hem dit ingaf, want ik hoorde hem roepen: God dank! en in een oogenblik was ik verr' boven alle gebouwen. Joussof was een man van wel derdhalfhonderd pond zwaarte. Ik had nu die derdhalfhonderd pond minder aan vracht. Dit verschil was veellicht een vijfde of zesde van 't gene de bol (zijn eigen gewicht daar onder gerekend) voeren moest. Dit gaf hem derhalve grooter snelheid in 't klimmen. En gewis had ik den bol voor de vracht, waar ik staat op maakte, alreeds veel te groot genomen. Het gene my verder gebeurde, maakt dit meer dan waarschijnlijk.

De snelheid, waar mede ik opging, ontstelde my. En dit nog te meer daar ik te gelijk een geweldigen wind uit het Noorden bemerkte, waar ik eerst geen acht op gegeven had, en die ik nu dacht dat my wellicht naar de zee drijven kon eer ik weder grond winnen mocht. Ik was duizelig, en zette my op den grond van het schuitjen neêr. Hoe hoog ik ging was niet te gissen; want, naar mijn barometer omziende, vond ik dien gebroken, en een stuk daar van geheel weg. Zekerlijk had Joussof hem vast, zoo als ik belast had by 't opgaan te doen, en is hy met dien in de hand omgeslagen. Ik had ook, meer dan waarschijnlijk, niet genoeg bedaardheid van geest, om daar van, het zij berekening, het zij zelfs eenvoudige opteekening in mijn zakboekjen te doen. Mijn hoofd en bost klopte geweldig, en welhaast kon ik niet zien. Ik had niets van het geen beneden my was kunnen bespeuren, en nu schemerden my de oogen dermate, dat ik niet wist of het dag dan nacht was. Ik greep den fles Sciroswijn, maar het geen ik er van nam, baatte my niet. Nu begon ik te hijgen; toen, bloed te spuwen; en tevens werd ik door eene ontzettelijke koude bevangen. By dit alles had ik het besef niet, den schroefpijp te vatten, en eenige lucht uit te laten, waartoe hy met dubbele schroefkranen en kleppen voorzien was, door 't welke ik noodwendig had moeten dalen. Ik steeg dus al hooger en hooger. Ik werd slaperig en gevoelloos, en weet niet, wat toen met my voorviel, noch ook hoe lang dees mijn toestand duurde. Dit weet ik, dat ik my wedervond in mijn vaartuig, de luchtbol daarby liggende, slap en met een scheur opgereten, zoo als ook eenige der koorden van een gescheurd waren. Maar het was op een geheel andere plaats, dan ik ooit my had kunnen in 't hoofd halen.

Ik zag my op een vlakte, met kruiden bedekt, doch die ik niet kende, en naby een water. In 't rond zag ik bergen, of liever heuvelen, want zy waren niet aanmerklijk in hoogte. De geheele grond was oneven, en er stonden verscheiden boomen, meest heesterachtig; weinige zoo groot, dat zy met top en al den naakten stam eener welopgewassen linde bereikten. Zy hadden in 't voorkomen iets van het bleeke hulstgroen, anderen van dat van de wilge. Ik zag geenerlei levend wezen. Ik schepte met de hand eenig water, dat brak en zwavelachtig was; zag om naar eenige vruchten, maar bemerkte er geen. Ik vreesde het ondergaan van de zon, die laag stond, en werd ten uiterste over mijn' toestand bekommerd. Geen plaats daaromtrent deed zich op, waar ik veilig voor het wild gedierte zou mogen vernachten. Ik zocht eenige dorre of van den wind afgeschudde bladen by een, sneed eenige boomtakken af, drukte die in den meêgevenden grond, vlocht er anderen door, en maakte my daar mede een soort van doorzichtige tent, waaronder ik my een leger van de bladen bereidde, in welke ik, om Homerus denkbeeld te gebruiken^[4], my als een vuurkool mocht inrekenen. Daar in leidde ik mij neêr, doch sliep niet. Ik voelde nu pijn in de lenden en in 't achterhoofd, en erinnerde my een geweldigen schok, met wien ik tot my-zelfen gekomen was. Ik sliep niet; doch ik mijmerde, en drong my op, geslapen te hebben, als ik na lang liggens, uitzierende, bevond dat het dag was. De zon stond even boven den zichteinder. Ik had te voren haar standplaats niet opgemerkt, en ontwaarde derhalve niet, dat zy de zelfde gebleven was. Ik zag nu ook de maan, als in iets meer dan haar eerste kwartier, maar ontzachlijk groot, en wat my zeer vreemd was, genoegzaam in 't zenith staande. Ik verliet mijn kreb, of veldbed, zoo men 't noemen wil, en zag om, naar het geen ik by mijne opvaart had meêgenomen.

[4] Odyss. E.

Mijn voorraad was behouden gebleven schoon vrij wat door een geschud, en meestal rondom mijn schuitjen en uit elkander gesmeten op den grond liggende. Ik zamelde dien by een, zoo veel ik vermocht, at, stak een gedeelte by my, begroef het overige in een kuil, dien ik, zoo goed of kwaad het my mogelijk was, in den grond dolf, met gebladerde strooide, en voorts weder toemaakte, en, ter herkenning, met een ingekerfden tak teekende. En dit verricht hebbende, besloot ik, op kondschap of onderzoek van het land, uit te gaan. Over het meer, aan welks oever ik aangeland was, zag ik een gebergte (reeds merkte ik op, dat het niet zeer hoog was), waar henen een verheven gedeelte van den grond my den weg scheen te wijzen, en vond goed, dezen weg in te slaan.

Ik was welhaast aan 't gebergte. Hier vond ik sporen van uitgebrande volkanen, dan wier kolken of kelken geenen grooten omvang hadden. Eenige staken spits en zeer kegelachtig boven het overige der hoogte uit, maar de algemeene rug, die hun samenhang vormde, was glooiend en verre van steil. Het geboomte was weinig, de wind schraal, doch van geringe kracht; en ik vernam niets levends of dat zich roerde, dan een soort van kleine struisvogels, die een heesch geluid gaven, en op mijne nadering als verschrikt door een liepen. Ik zag hier en daar eenige holen als van konijnen. Ook hoorde ik daaromtrent het klapperen en snateren van gevogelte, dat zich opdeed, niet ongelijk aan eendvogels. Ik nam de party van te rug te keeren om de plaats waar mijn voorraad gebleven was, door geen onvoorzichtig omdwalen te verliezen; en besloot by de nacht op dien plek de gestarnten oplettend in acht te nemen, ten einde, by gebreke van alle geleiding of onderrecht, my daarnaar te richten.

Eene zeer geruime poos had ik op het vallen van den avond zitten toeven, wanneer ik eerst opmerkte, dat de stand der zon in 't geheel niet zichtbaar veranderde. Met de rechter zijde naar 't gebergte gekeerd, had ik haar aan de linkerhand gehad toen ik uit mijn slaapstede opstond, en zy was nog daar, en op even de zelfde hoogte; en zoo herinnerde ik my nu, haar ook by mijne aankomst gezien te hebben. Ik sloeg 't oog op de maan, die meer dan de helft verlicht was, en ook steeds haar plaats scheen te houden. In deze, die my ruim zoo vreemd voorkwam, als al wat ik voor oogen had, en veel helderer was, dan zy my ooit in mijn leven by den dag was voorgekomen, (van haar buitengewone grootte sprak ik reeds) werd ik, na lang turen, eene aanhoudende verandering harer vlekken gewaar, die aan de eene zijde verdwenen, aan de andere opkwamen, en my van hare omwenteling overtuigden. Deze vlekken-zelven waren geheel anders dan ik ooit bespeurd had, en in plaats van het mannetjen met zijn takkebos op den schouder, die er in Engeland in gezien wordt, of het onbeduidend tronietjen dat het gemeen op het vaste land daarin vindt, docht my, er het profiel van een neushoorn met geopenden muil in te zien, doch die zich weldra in de omwending verloor. De zelfde beeltenis echter kwam my naderhand meermalen voor, maar toen was zy my nieuw en treffende. Ik twijfelde duizendmaal aan alles; ik wreef mijne oogen, en zag en beschouwde op nieuw; maar deze verschijnsels bleven voortduren. Beide zon en maan veranderden niet van stand voor my; en de afgrijslyk groote maan wendde zich om. Ook viel er geen avond, maar de dag duurde steeds voort. Ik verloor my in al deze vreemdigheid, en een aaklige schroom voor ik weet niet wat, dat my over mocht komen, vervulde my.

Ik had my opgedrongen, geslapen te hebben, en een nacht ondersteld, maar er geen gezien: Ja, in tegendeel, altijd den zelfden zonnestand waargenomen. Nu overtrof de tijd dat ik, zonder mij met iets anders bezig te houden, op de nacht gewacht had, zeer zeker meer dan een etmaal, en ik schatte hem wel op twee dag- en nachtwisselingen. Ik moest dus besluiten, dat ter plaatse waar ik my onthield gene nacht viel. Ik kon echter niet buiten den poolcirkel zijn, want de koude was my niet hinderlijk, ook was het het boven den horizon blijven van de zon en maan niet alleen dat my wonderbaar was, maar zy beschreven geen zichtbaren loop. Ik was als betooverd, verzonk in gedachten, lei my neêr op den grond; en waarschijnlijk duurde 't nog wel den tijd van een dag of meer, dat ik nu eens inslapende, dan weêr wakker, en al telkens op nieuw het gezicht op twee hemellichten vestigende, in dezen mistroostigen staat, vol van angst en twijfel bleef voortleven, en intusschen het geen ik nog had, verteerde. Eindelijk, de nood dwong my, en ik moest my vermannen om den eerstbegonnen tocht te hervatten, waarvan mijn behoud afhing. Wat ik wonderlijks zag, moest ik opgeven: dit zou zich veellicht nader verklaren; voedsel was de hoofdzaak en dringendst, en dit moest ik zoeken; daarna, menschen. Wat was my het overige?

Ik ging dan andermaal den weg van 't gebergte op.—Ik was eenigzins wild in het hoofd, vond dat de lucht my de borst belemmerde, 'tgeen ik aan het doorgestane op mijn zonderlinge reis toeschreef, en het denken vermoeide my zoo wel als het gaan: ook waren mijn denkbeelden verward, als die van een kind, voor het eerst een schouwspel bywonende, waar hem tooveryen en spookvertooningen voor het oog gebracht worden, waarvan hy niet weet wat te maken of te gelooven.

Het zou te wijdloopig zijn, hoe ik mijnen eersten weg met een stouten stap en op alles achtgevend gezicht hervattende, tot de ontdekking kwam van een aardvrucht, die in de dalen vrij algemeen onder den grond wies, en om welke op te sporen en op te delven de veelvuldige gaten die my eerst konijnholen schenen, door de dieren gemaakt werden. Ik zal by 't uitvoerige bericht, het welk ik my voorstelle van mijn reis door die wareld in 't licht te geven, deze vrucht nader doen kennen, zoo wel als het geen my verder omtrent het plantwezen, en de overige natuurrijken, heeft mogen gebeuren waar te nemen. Thands vergenoege ik my, met te melden dat dit voorbrengsel, na dat mijn geringe reisvoorraad op was, mijn eenig voedsel heeft uitgemaakt. De ontdekking was vertroostend voor my. Ik vond de spijs flauw, maar niet gants onsmakelijk, en kon er my meê onderhouden.

Het gedierte was schuw en vlood voor my. Ik verraste een der struisvogelen, gelijk ik ze om het

algemeen beloop hunner gedaante blijf noemen, schoon hun snavel geheel van die der struissen verschillend, zwaar beenig, en van een lepelaarachtige vorm, doch minder lang dan by die soorte, en eenigzins naar boven gekromd was. Hun hals desgelijks was dikker. Ook hun klauwen verschilden aanmerkelijk van die van 't geslacht waarvan ik den naam op hen toepasse. Doch zy vlogen volstrekt niet, alleenlijk somtijds een sprong doende, waarbij zy hun vleugels dan uitbreidden. Hun kleur was een blaauwachtig graauw; en deze was ook aan al het overig gevogelte dat ik in deze wereld waredhouwd heb, met eene geringe verscheidenheid tusschen lichter of bleeker, en meer of minder naar 't blaauw trekkend, gemeen. Dien ik mijn gevangen maakte, stond in dat oogenblik met het hoofd en de hals verr' in de aarde te boren. Ik doodde, en gedeeltelijk plukte, gedeeltelijk vilde ik hem. Maar ik had geen vuur. Dit trachtte ik wel door het tegen een wrijven van schorsen, of stukken houts, die ik van de boomen sneed, voort te brengen; maar het mislukte my, op welk eene wijze ik het ook bezocht. Ook was al het hout dat ik afsneed, tot dit einde te vochtig, en er scheen alle harstachtigheid aan te ontbreken. Ik besloot toen, mijn prooi in den wind te droogen, en hing hem op een plaats, die my daar geschikt toe scheen, over een dorren boomtak: dan nooit wist ik die plaats weder te vinden. Van de eendvogels kon ik er geene machtig worden. Naderhand vond ik aan de oevers der meeren een zekere schelpvisch, maar ik vreesde die te eten, zoo lang ik niet gezien had dat dieren die aten, en dit heb ik by mijn verblijf op dien grond niet ontdekt.—Doch ik moet by mijn aangevangen tocht blijven.

[33]

Ik verlangde, als natuurlijk, naar zoet, en, zoo wy het gewoon zijn te noemen, drinkbaar water. Rivieren vond ik niet, zoo men op eene enkele plaats eene opborling van een meer dan laauw, stinkend, onzuiver water, dat een eind weegs langs een hellenden grond afvloeide, en daar staan bleef, uitzondert, en dit dien naam dragen kan. Mijn dorst echter was lijdelijk, wanneer ik my tusschen de bergen in de laagte bevond. Op de hoogten vermeerde zy zeer aanmerkelijk; en dit dreef my telkens naar de valleien. Ik merkte dit naauwlijks op, of ik nam tevens waar, dat alles tot zekere hoogte in een waterdamp stond, dichter dan die men by ons in de zomer- of herfstavondstonden op de weiden gewaar wordt; en dien damp heb ik altijd en zonder afwisseling op den grond gezien. Ik had echter noodig te drinken, en moest my dus met het water der meeren behelpen; doch allengs gewende ik, zeldzamer te drinken. Van de dieren heb ik wel baden in 't water, doch geen kennelijk drinken gezien. Voedsel dat dorstverwekkend was vond ik ook niet, zoo min als dat dorst versloeg. Hoe zeer aan alles gewoon wordende, heb ik echter nooit eene hoogte van slechts weinige vademen kunnen beklimmen, of de dorst werd my lastig, en al spoedig onverduurbaar. Aan eenige struiken en heestergewassen vond ik een soort van bezien met een taai vocht, maar met kleine wurmen vervuld, en deze boomtjens zeer sterk met kruipend gedierte beladen, de grootsten van een halve vinger lengte. 't Scheen my naderhand toe, dat de boomgewassen alleenlijk voor het kruipend gedierte, de aardvruchten voor de vogelen waren: viervoetige dieren vond ik niet.

[34]

[35]

Daar ik in de dieren geen roovenden, vleeschetenden, of beschadigenden aart kon bespeuren (want noch de bek, noch de nagels droegen daar eenig bewijs van), en de kruipende beestjens zich even zoo zeer op hun heesters als de schelpdieren in 't water schenen te houden, verging mijn bevreesdheid, en ik lei my, vermoeid zijnde, onbekommerd neêr; waar ik dan ook doorgaands insliep, en, na de verkwikking des slaaps, mijnen weg vervolgde. Aardvruchten vond ik alom, en meestal wezen de gemaakte holen in den grond my den weg, waar zy rijklijkst en rijp waren. Ik had voor het overige een fles met water gevuld, dat ik spaarzaam gebruikte. Zijn brakheid beval het den smaak niet sterk aan; ik ontwendde het drinken meer en meer; ik vermijdde de dorre hoogten, en hield my in de vochtige laagten; ik voegde daar een veelvuldig baden by; en mijn fles duurde lang.

Geen dieren schenen op elkander te azen. My ook verging dra de lust naar het vleesch, en zoo ik somtijds den inval kreeg om te zien, dat ik eenig gedierte verstrikte of ving, bedacht ik dat de prikkelende dierlijke geesten my dorst mochten verwekken, waarvoor ik zeer vreesde. Ik begon dit land te beschouwen als niet geschikt voor het vleescheten. Alles had den schijn en het voorkomen van dit aan te kondigen, en ik onthield er my van, zonder enig gevoel van ontbering.

Somwijlen dacht ik, zoo de dieren elkander niet eten, wat wordt van hun lijken; en ik nam voor, aan dit voorwerp eene bijzondere opmerkzaamheid te geven. Ik vond genoegzaam geen lijken van de struisvogels dan onder de heesterstruiken, waarvan ik gemeld heb, als of zy hun tijd uitgeleefd hebbende, zich daar eene sterfkoets zochten. Van de eendvogels geene lijken in het geheel. Veellicht dat dezen zich ten zelfden einde in het water lieten nederzigen.

[36]

Dikwijls als ik nederzat, dacht ik over de wijs van eenige zekerheid voor mijne reisroutes te hebben, of de plaats van waar ik vertrokken was, weder te vinden. De volstandige hoogte der maan, die, hoezeer by de plaatsverwisseling van mijn reis verandering ondergaan hebbende, echter nog altijd zeer ongewoon bleef, dwong my de onderstelling af dat ik tusschen de keerkringen moest zijn; en de onveranderde stand der zon daarby, dat de aard by een wonderwerk stil stond. Ik had ook nog geen aanmerkelijk verschil tusschen haar beider betreklijken stand opgemerkt, alhoewel het my somtijds voorkwam, of hare onderlinge afstand iets minder wierd. Ik bleef ze dus als stilstaande houden. Het was en bleef dag. Geen gestarnte, geen parallaxis, voor my waar te nemen. Alleen de verwijdering van de zon kon (dus begreep ik 't) my deze onder den horizont brengen en nacht geven. Ik was begeerig nacht te zien, en nam mijne reis, zoo veel doenlijk, rechtlijnig van de zon af, de maan in het zenith houdende. Ik merkte een bergspits op, die met my en de zon in een rechte lijn stond, en ik stelde my deze ten doel om op af te gaan.

[37]

Al wandelende berekende ik ten ruwste, hoe veel uren gaans ik wel afleggen moest, om de zon, nu, gelijk ik het schatte, omtrent 15° boven den zichteinder, en daar staan blijvende, beneden de

kim te krijgen. Het getal was niet aanmoedigend; maar ik had den tijd. Echter geenerlei kans ziende om den voortgang in tijd dien ik maakte, te erkennen, daar er geen dag- en nachtverwisseling was, zag ik daadlijk dat mijn rekening my niets baten mocht, en al het bewijs dat ik van mijn vordering hebben kon in de werkelijke daling der zon moest bestaan. Intusschen, het geen ik in 't eerst niet bemerkt had, naderhand flauw, en onzeker of ik 't wel opmerkte, werd my nu kennelijk en zeker: De zon en de maan naderden zich; en het licht der laatste nam daarby zoodanig af, dat ik er slechts een flauwen en als schemerenden rand van te zien hield, die welhaast in de meerder nabijheid der zon zich verloor. Doch in plaats van de zon te zien dalen, zoo als ik door mijne verwijdering my verbeeld hadde, rees zy en stond wanneer ik de maan niet meer zag na aan 't toppunt, het geen zy weldra besteeg. De maan was welhaast weêr zichtbaar aan de andere zijde der zon; en nu was mijn weg die eerst van de zon afgekeerd was geweest, naar de zon toe: of liever, de zon was my voorgegaan. Ik kon haar niet inhalen; en besloot, nu zy ging, stil te staan, en ter plaats waar ik was, de nacht af te wachten, die ik eerst zoeken ging, maar die my nu zelve wel haast stond op te komen.—Ik was nu overtuigd, dat er wederom nacht en dag was; maar met één, dat zy veel langer duurden, dewijl ik in één dag de maan afgaande en vernieuwd had gezien. En ik merkte tevens op, dat de verlichting in die twee kwartieren geheel omgekeerd was van het geen ik haar altijd gekend hadde. De horens hadden te voren naar mijn linkerhand gekeerd gestaan, en nu stonden zy by de herschijning naar mijn rechterhand heen gewend. Dit-alleen had my alles moeten verklaren; maar ik was zoo verr' van het denkbeeld van buiten den aardbol te zijn, dat al wat ik zag en opmerkte, my een raadsel bleef. Ik maakte my nu geen tentbed, maar wat ruimer tentjen van takken om schaduw te hebben, en toefde de nacht.

[38]

Dit echter, indien ik het zeggen zal, was loutere weelde van my, want de zon was my in der daad niet te heet op het hoofd, en de wind altijd vrij gematigd, zoo dat ik zoo min storm of onweêr als eenige regen beproefd heb, al den tijd van mijn verblijf op dien aardbodem. Ik zag er zelfs geene eigenlijke wolken; alleen nu en dan was de lucht iets minder helder, en alsdan de warmte grooter; doch te gelijker tijd vond ik my dan de borst beter, en my minder spoedig door 't gaan afgemat. Het scheen of de dampen, die gewoonlijk slechts eenige voeten hoog rezen, en waaraan ik het toeschreef dat de beenen my opzwoollen, alsdan hooger rezen; doch nooit in die maat, dat zy den hemel-zelf plaatslijk bedekten. Ook het onderscheid van hitte toen de zon in het toppunt was, van toen zy vrij laag stond, merkte ik nauwelijks op. De dampkring waarin ik hier leefde, was blijkbaar verschillend van die ik ooit beproefd had. Dit werd my steeds duidelijker.

[39]

Ik was hier in eene vallei van groote uitgebreidheid die halvemaaanswyze zich boog om een meer, waar ik voor het eerst andere dan schelpvisch zag. Deze was een soort van platvisch, en daar ik bepaald had hier te blijven tot de zon onder mocht gaan, en den dag die my langer dan veertien dagen gevallen was, eindigen, kwam ik op den inval van te visschen. Ik dacht dezen platvisch gedroogd te kunnen nuttigen, en mijn vrees voor de dorst zweeg. Ik had echter noch net, noch touw om een net te vervaardigen. Ik stak een aardvrucht aan een boomtak, maar de visch wilde niet aanbijten, alshoof hy op de brokken aasde die ik in 't water uitstrooide. Mijn oogmerk derhalve verviel. De soort van eendvogels waarvan ik gemeld heb, vlogen hier af en aan. Nu, zich in het nat dompelende, dan zwemmende, dan weêr op den oever omhuppelende, dan weêr wegvliegende, hielden zy my door de verscheidenheid van hun soorten, hoezeer allen graauwgevederd, en door de meerdere zachtheid van hun kreet, die in sommigen zelfs iets zangerigs had, bezig. Ik teekende hier wat ik zag, in mijn zakboekjen af, zoo veel 't weinige wit papier, dat daar nog in overig was, toeliet; en het zijn deze afbeeldingen die ik in mijne uitvoerige reisbeschrijving zal meêdeelen, ten welken einde zy werkelijk in het koper gebracht worden.

[40]

Hier herinnerde ik my ook, dat ik tot nog geene eieren, het zij van de eenden, hetzij van de struissen, ontmoet had; die echter misschien een goed voedsel konden opleveren. Ik besloot er naar om te zien. Sedert vond ik eenige eendvoegeleiers, maar zonder harden schil en alleen in een vlies omvat, en veel te verr' heen om eetbaar te zijn, aan een oever van 't meertjen. Van de struisvogels heb ik er geene in 't geheel gezien, ook geen geheel kleine kiekens. Het schijnt dat zy zich om te leggen en te broeden wisten af te zonderen waar ik hen nooit beloerd of betrapt heb, en van daar niet wederkeerden dan wanneer hunne jongen reeds vrij wat in grootte en krachten gewonnen hadden.

Het duurde nu niet lang of 't werd avond, en, na eenen zeer langzamen overgang, nacht. Doch die nacht, door den onbegrijpijken luister der maan verlicht, was vrij helderder dan menige wintersche dag. Ik kon my niet genoeg verwonderen over de grootte der maan, die al voller werd naar mate de nacht groeide. Het was thands dat ik den overgang der vlakken, en door dezen, de omwenteling, kennelijker onderscheidde. Lang staarde ik dit nieuwe schouwspel met verwondering aan. De geheele schijf had echter minder verscheidenheid van licht dan wanneer zy minder vol was, en de vlakken waren dus gedeeltelijk flauwer. Het had iets van het achterste van een mappemonde, waarvan de voornaamste trekken doorgedrukt zijn. Slechts twee der planeeten vielen my in het oog: Venus, die ik duidelijk herkende, en, waarschijnlijk, Mars. Ik zag ook de gestarnten, maar flauw en zeer onduidelijk, daar de glans der maan haar verdoofde. In een vrij geruimen tijd, en na een herhaalde waarneming in die nacht, die niet heel veel minder lang was dan de dag die haar voor had gegaan, en die ik in verscheiden waak- en sluimertijden verdeelde, bespeurde ik nu ook de algemeene beweging des hemels, maar zeer flauw en langzaam, en ik vond niet dat hy om den pool- of noordstar draaide. Deze star-zelve beschreef een aanmerkelijken kring, en de pool scheen veranderd. Eindelijk, alles wees my, dat het middelpunt der beweging, zoo veel ik zonder gereedschap of toestel, met het oog na kon gaan, ongeveer 20° van haar verschilde.

[41]

Eens, terwijl ik zeer oplettend op het luisterrijk hemellichaam staarde, dat ik nog voor de maan hield, en waarin ik echter de maan niet herkennen kon, zag ik een vlak, die trager dan de overige dreef. Hy deed zich slechts als een klein stipjen voor, dat in de glans van het licht der schijf verzwolgen wierd, en verdween spoedig, zoo dat ik het naauwlijks bespeurde. Het scheen my iets van een soort van maanverduistering te hebben; als of een tusschen beide geplaatst lichaam, door den bol waarop ik my bevond overschaduwd wierd, en dus tegen den helderen grond van de maanschijn zichtbaar wierd, tot het deze schaduw door was gegaan. Het verschijnsel was mijn gezicht wel niet klaar (want ook dit had in mijn kort verblijf in dit vreemde land gants niet weinig geleden), en wellicht was het bloote verbeelding, of iets in den dampkring, dat my voor 't oog zweefde, maar het herriep my de tusschen- of ondermanen, waar van in mijne Inleiding, en waar ik in langen tijd niet aan gedacht had.

[42]

Nu begon ik alles, wat ik waargenomen had by een te trekken, en het was of my in eens een lichtstraal opging by het denkbeeld: het is niet de maan, maar de aardbol dien ik voor oogen heb; en die aardbodem, waarop ik my thands bevinde, is de maan. Dit eene loste my alle verschijnsels op. Maar nog naauwlijks in gepeins geraakt over de mogelijkheid hoe ik met mijn luchtbol tot den maanbol had kunnen naderen, werd ik door een ander schouwspel getroffen: Een tweede maan, kleiner dan ik de maan in mijn leven gezien had, maar volkomen met hare vlakken geteekend, deed zich op naast de groote en van achter haar, bleeker dan ooit. Zy verwijderde zich van de grootere, scheen my in die verwijdering zelve, in grootte iets toe te nemen, zoo wel als in de kracht van haar licht, even als of zy my nader by kwam; en wanneer de grootere, die ik nu voor den aardbol hield, begon te verminderen, nam zy desgelijks af, tot zy, na eenige mijner nachtwaken overgeduurd te hebben, in het ander gedeelte des hemels verdween.

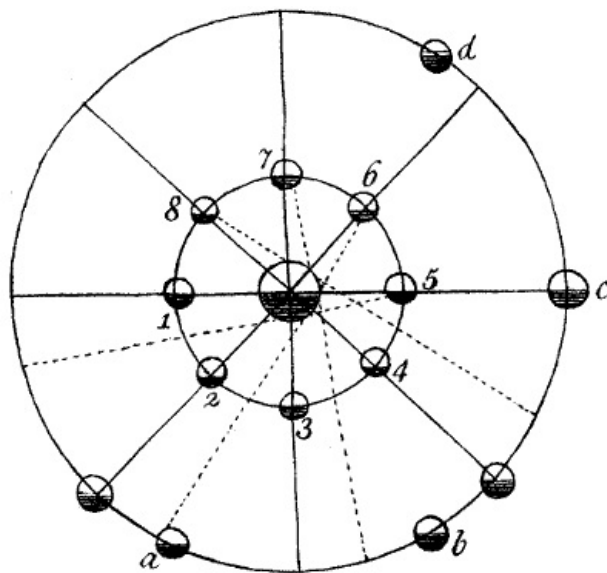
[43]

Thands had ik de maan-zelve herkend, en dit bevestigde my te gelijk in het denkbeeld, dat de groote luisterrijke bol, de aardbol-zelf was, en, dat ik my niet op de maan vond. Waar dan ben ik? vroeg ik my, of wat is de bol van mijn tegenwoordig verblijf?—De verschijnselen hadden my overtuigd, dat hy een loop om de aarde had, die met die der maan overeenkwam; dat deze loopbaan tusschen de aarde en de maan was; en dat hy deze loopbaan in iets langer dan de maan haren kring, afleide.—Ik zal deze weinige punten kortelijk opnemen.

Vooreerst dan: de bol waarop ik was, had een loop om de aarde als die der maan. Want hy was nu achtereenvolgende tegen de linker halfverlichte, de duistere, de rechter halfverlichte, en de geheelverlichte zijde der aarde overgesteld geweest. In den eerstgemelden stand had hy de zon ter linkerzijde; in den tweeden, boven zich; in den derden, ter rechterzijde; en in den vierden onder zich. En deze standen zijn zoo in haar opvolging als anderzins even als die van de maan.

Ten anderen: de bol bevindt zich tusschen de aarde en de maan, want zijn nachtgetijde was naar de volle maan toegekeerd, wanneer deze in haar versten afstand van de zon was, en wanneer zy tot haren naasten afstand van die geraakte, werd haar duistere zijde zichtbaar, en grooter tot zy verdween, terwijl echter de bol-zelf zich tusschen de zon en de aarde bevond.

[44]

Ten derde: de bol voltrekt zijne loopbaan in iets langer dan de maan de hare afloopt. Zoo lang de bol in den stand 1, 2, 3, 4, 5 ten opzichte van den aardbol was, die hier in het middelpunt wordt vertoond, werd geen maan gezien. In het punt 6 werd zy gezien van achter de aarde uitkomende. Zy stond dus, niet meer rechtlijnig achter dezelve. In 5 was zy nog niet gezien, zy was dus toen door de aarde bedekt, en tot in den stand van den bol in 6 bedekt gebleven. Zy had dus een gelijk gedeelte van loopkring met den bol afgelegd, maar nog zoo veel daarboven dat zy nu uit de bedekking der aarde was in het punt a. En dit stemt overeen met het begin van haar afnemen toen de bol in 7 was. De bol had toen, van het zelfde punt 5 te rekenen, een dubbeld deel afgelegd, en de maan dus by haar dubbeld deel ook een dubbeld gewonnen in b, en alreeds kon haar begin van afnemen zichtbaar zijn. Toen de bol in 8 was, had de maan op gelijk cirkeldeel driemaal haar vordering gewonnen in c, en eer de bol tot het punt 1, waarvan wy zijn loop afrekenen, te rug kwam, moest met gelijke vordering de maan, in d zijnde, reeds niet meer van hare verlichte zij aanbieden.

Ik begreep dan nu op eene dier ondermanen te zijn, die ik my zoo lang tusschen de aarde en de maan had verbeeld, en meende in den stip dien ik over de aarde had zien gaan, nog een even dergelijken satelliet te erkennen.

[45]

Nu begon ik in het onderzoek van dit bolletjen, (want het was inderdaad klein, als ik dra uit alles bevond) een geheel nieuw belang te stellen. De nacht was weldra voorby, en weêrhiel my niet meer. Want de duisternis zou my wel niet verhinderd hebben, daar ik voor een zoodanigen maneschijn geen dag zou verkiezen, en tot mijne waarnemingen, van wat aart ook, geen helderer licht wenschen kon; maar door het omgaan der nacht, bleven die waarnemingen, welke zy alleen op kon leveren, voor zoo lang opgeschort, als de nu aangebroken dag duren moest. Dat is, er moesten nu, eer ik my wederom met de verschijning der verlichte aarde in haar vollen luister verheugen kon, naar onze aardsche rekening ruim drie weken verloop. Ruim drie weken, zeg ik; want de loop van mijn bol wat trager dan die der maan zijnde, en zoo ik toen vermoedde in de reden van 3 tot omtrent 4, moesten nacht en dag voor my zeven en dertig etmalen duren, en het samenstemmend tijdstip van *volle aarde* of *middernacht* zes en twintig dezer etmalen van my verwijderd zijn; welke ik voornam geheel aan den staat van den bol-zelven te koste te leggen.

Met mijn nieuwe denkbeeld vervuld, dacht ik aan geen menschen, noch aan eenig gebrek. Ik gaf mijn planeet den naam van *Selenæa*; maar bedacht my welhaast en bewaarde dien voor een hogere ondermaan, die ik my voorstelde weldra te zullen ontdekken, en nam dien van *Selenion* voor de mijne aan, terwijl ik de lagere en zekerlijk kleinere, die ik meende beneden my en in mijn schaduw over de aardschijf te hebben zien doorgaan, *selenidion* noemde. Hier meê was de geheele nomenclature voor de toekomstige *Maankunde* die nu welhaast (dacht ik) geboren moest worden, in volkomen orde. Mijn bol maakte een verdeling en vestigde die door de haar-alleen eigen naam *selenion*. Al wat boven dezen was of ontdekt stond te worden, zou *selenæa prima*, *secunda*, *tertia* heeten; al wat tusschen hun en de aarde, *selenidion primum*, *secundum*, enz. Recht van harte verheugde ik my in deze uitbreiding der Astronomische kennissen, en de oneindige reeks die ik my voorstelde van al hare toepassingen, invloeden, en uitbreidingen. Hoe weder te keeren naar de aarde, kwam niet in my op: want ik gevoelde daar in die oogenblikken de behoefte niet van. Hoe hier, waar ik was, voort te leven van enkel aardvruchten, zonder middel om mijne kleederen of te vernieuwen of te onderhouden, viel in het geheel in den kring mijner bevattingen niet. Alleen wenschte ik my wel eens papier, 't geen me ontbrak, en gereedschappen van Meet- en Starrekunst; en, met dezen, had niets aan mijn wenschen gemangeld.

[46]

Het was ondertusschen verre van daar, dat ik niet in den grond van mijn hart naar menschen gewenscht zoude hebben. Ik stelde in mijn hoofd alreeds allerlei berichten voor geleerde tijdschriften op. Ik streefde my met mijne ontdekkingen in betrekking tot Starrekunde en Zeevaart. Ik zocht er een nieuw licht in voor de Natuurkunde. In 't kort, het geheele systema mijner gedachten onderstelde de bekendwording, de mededeeling, de overbrenging mijner ontdekking, op den aardbol, zonder dat mijne verbeelding zich met dat punt eenigzins bezig hield. Punt, dat my naderhand als ik er bepaald op begon te denken, zoo vele bekommring maakte!

[47]

Wanneer ik my op mijn vorig reisjen, in het gebergte bevond, en de lust opvatte om de nacht op te zoeken, had ik my van de zon afgekeerd, en in die richting, zoo veel de grond toeliet, mijn weg genomen. Ik was vervolgens te rug gekeerd, maar de aardbol was toen mijn leidstar geweest, en een geheel andere weg had my onder zijn meridiaan of laat ik zeggen, hem in mijn zenith gebracht. Maar de plaats, waar ik den aardbol als in 't zenith geplaatst kon beschouwen, was om zijne grootte, by zijn afstand niet zeer bepaald. Ik had dus het plekje, waar de overblijfsels van mijn luchtvaartuig te vinden waren, niet weder gevonden, en wist niet, hoe het ooit weder te vinden. Het ware natuurlijk, ten minste verstandigst geweest, daar naar om te zien, en mijne eerste stappen aan te wenden om dit weêr te ontdekken, en dan eenige maatregel te nemen ten einde die overblijfsels die daar op het veld in den vochtigen nevel of waassem vergeten lagen, en door wie alleen, zoo de zaak ooit te wagen was, mijn te rug reis naar de aarde geschieden kon, op wat wijze dan ook, voor het spoedig bederf te bewaren. Maar dit kwam niet by my op. De stand van den bol was nu, als by mijne aankomst van de aarde. Ik was toen rechtsaf gegaan, en nu wilde ik daartegen de linkerhand volgen. Ik had een deel van de helft des bols, die naar de aarde toegekeerd was bezocht, nu wilde ik de andere helft zien aan te doen, alwaar ik veellicht heel iets anders dan struissen en eenden ontmoeten kon.

[48]

Inderdaad verbeeldde ik my de mogelijkheid van iets zeer ongemeens. Ik had in mijn jongen tijd eenig werk van de Oostersche talen gemaakt, en by die gelegenheid met de schriften van ouder en later Rabbynen bekendschap gekregen. Bekendschap, die ik, zeker (als 't gaat) weinig heb aangekweekt, maar waar uit my echter altijd nog denkbeelden en herinneringen door den geest bleven waren. Ons oordeel over de zaken verschilt naar de omstandigheden waarin wy zijn. Het is met de denkbeelden als met kamermeubelen. Wanneer wy ze niet weten te plaatsen waar zy voegen, of er geen gebruik van zien te maken, zoo brengen wy ze op den zolder, en vergeten ze. Daar raakt dan wel eens iets verloren, en het zeggen van den Dichter wordt bewaarheid:

*Exilis domus est, ubi non et multa supersunt,
Quæ dominum latent, et prosunt furibus.*

[49]

Deze dieven zijn tijd en volstreckte vergetelheid. Doch, ontstaat er iets, waar door wy gelegenheid vinden of nemen, om een ledig vakjen te meubileeren, of een vertrek anders dan eerst te stoffeeren, zoo worden zy voor den dag gehaald, geboend, en opgekuischt, en zy worden ons door

de plaats die zy nu verkrijgen, van belang en waarde, schoon ze ons eerst in den weg stonden.—Onder het geen my in vroeger tijden als eene belachlijkheid voorkwam, was het gevoelen van eenige dier Joodsche Geleerden, dat het Paradijs, by de omwenteling des zondvloeds, van den aardbodem weggenomen en op zekere hoogte in de lucht was gevestigd en daar nog bestond. Men heeft dit gevoelen in de Geologische stelsels somtijds aangevoerd als eene bevestiging dat het paradijs op een hooger grond dan de tegenwoordige aardbodem gelegen had, maar die door den zondvloed verzwolgen is. Thands kwam het by my, als een stem uit de diepte of een licht uit den afgrond, weêr op, en te gelijk het denkbeeld: Zou ook op een dezer ondermanen het paradijs kunnen zijn? zou een van die ook dat afgescheiden brok des eersten aardbodems kunnen zijn, niet (als het overige) verzwolgen door den watervloed, maar van den rotsgrond, waar het paradijs op geplant was, losgebroken? En zou het ook misschien op dezen zelfden bol waar ik my nu tegenwoordig bevinde, bestaan?—Zoo ongerijmd het my-zelfen voorkwam, iets dergelijks te stellen, zoo bleef het my echter door 't hoofd malen; het hield mijne inbeelding bezig, en dreef my, als ware 't, mijns ondanks, om toch mijn planeetje wel en ter deeg te doorzoeken.

[50]

Ik had tot dus verre geen voetspoor of schijn van iets dat menschen kon doen vermoeden, ontwaard. Ik had geene verslindende dieren gezien, maar alleen onschadelijke soorten. Ik ging dus in de allervolmaaktste gerustheid op weg, overkruiste eene bergrij en eene breede vlakke daar achter, waar ik overvloed van aardvruchten vond, en eenig geboomte dat my nog niet was voorgekomen; maar mede onvruchtbaar, anders dan van een soort van stakkelbezien, en met een byzonder ras van torren of kevers bezet. Ik had my nu een stok afgesneden, ten einde de diepten des waters te kunnen peilen; nadien ik my voorstelde, dat verscheiden meertjens die ik telkens ontmoette, wellicht waadbaar zijn mochten; in welk geval ik begreep vele omwegen te kunnen afsnijden. Ik vond my echter bedrogen, en nergens zoodanige doorgaande en gelijkmatige ondiepten als waarop ik my wagen dorst. Nu stapte ik een opgehoogd en geëffend pad, als het scheen, op, doch waarvan my echter het byzondere niet in het oog viel, en ik kwam na een kleine bocht, tusschen struiken en heesters en eenige grootere dikgestamde boomen door, op een soort van hoenderwerf als het zich aan liet zien, waar een menigte van kalkoenen, graauw van gevederte, door elkaâr liepen.

[51]

Nauwlijks had ik hier eenige voetstappen gedaan, of een geweldig geschreeuw ging van het midden van dit gevogelte uit, en een goed deel viel stout op my aan en beet my verwoed in de beenen. Ik sloeg hen af; maar nu vlogen zy alle, met uitgebreide vlerken, van alle kant toe, en ik voelde my te gelijk in het aanzicht, van voren, van achteren, over het geheele lichaam en aan alle leden, zoo wel met hun nagels als snavels besprongen; en dit, onder een oorverdovend getier dat my vreemd was, en zeer van de stem dezer dieren by ons verschilde. Ik zwaaide met mijn stok dapper in 't rond, maar de aanranding was zoo algemeen, zoo heftig, en zoo onverwacht, dat ik onder hun woede geloofde te moeten bezwijken eer ik de helft van hun, buiten gevecht kon stellen; en daar ik verre de grootste menigte voor my had, keerde ik my om, om door de genen, van wie ik van achter bloedig in den nek en kuiten gebeten wierd, heen te slaan, en my dus een te rug tocht te maken.

Ik stroomde, van 't aflopende bloed uit mijn wonden, die zelfs op mijn borst door de kleederen heen het vleesch opgescheurd hadden; overal was ik van kneuzingen bedekt: ja, geheele vlokken hairs, van mijn baard uitgerukt, hingen my hier en daar in de plooiën der kleederen. Ik schaamde my voor my-zelfen, door kalkoenen verjaagd te zijn. Maar my docht, hier moest meer achter schuilen; en ik week ter zijde, baadde my, en strekte my uit in de groente, waar ik een geruimen tijd toebrecht, alvorens ik mijn leden volstrekt tot mijn wil kreeg.

[52]

De zwelling en pijn was genoegzaam verdwenen, en er bleef my, by de lidteekens, die ik altijd behouden zal, (die nog rood waren,) voor 't overige een geweldige stramte, wanneer ik besloot om dit oord der kalkoenen van rondom waar te nemen, en uit te vorschen, wat van deze belachlijke maar gants niet verachtbare krijgsmacht toch zijn mocht.

Ik vond een van rondom rijzenden grond, tusschen heuvelen ingevat, die met de zoo even gemelde stakkelbezien zeer dicht omzet waren, en geen anderen open toegang verleenden, dan dien waar uit ik te rug was gedreven. Ik wilde my eerst door het uitrukken van eenige dier heesters een weg maken, maar vond het ondoenlijk door gebrek aan alle gereedschap; te meer, daar de stammen en takken met dorens bezet waren, en de uitgestrektheid van de diepte waarop zy stonden te groot was, dan dat ik het met eenige vrucht ondernemen kon. Ik besloot dan, een niet wijdgelegen rotsachtigen berg te beklimmen, of ik van daar in de omperking, door de heuvelen ingesloten, eenig inzicht mocht hebben. Met veel moeite besteeg ik den ruwen en weinig begroeiden steenberg, en bloosde, dat de vrees van door kalkoenen mishandeld te worden, my dien arbeid kostte. Dan, ik drong my op, dat het dit gevogelte niet was, maar de plicht van voorzichtigheid, die my drong om wel toe te zien, wat my uit eene zoo besloten natuurlijke verschansing, maar die wel door kunst voltooid kon zijn, en die vooral niet het voorkomen had van aan louter kalkoenen toe te behooren, onverhoeds opdagen mocht.

[53]

Ik zag van de rots werkelijk een hoek der onbeperkte vlakke, en aldaar koren, te veld staande, waarin en waaromtrent het van deze vogels krioelde. Dit koren geleek op dien afstand naar gerst. Of het daar natuurlijk groeide en dit soort van hoenders zich daar, om dit voedsel, gezeteld had, dan of het gebouwd, en voor hun gebouwd was, kon ik niet onderscheiden, maar het eerste kwam my het waarschijnlijkst voor. Blijken van hutten of menschenbewoning zag ik er niet.—Ik oordeelde 't voorwerp, niet belangrijk genoeg, immers niet dringend genoeg, om er my langer by op te houden en ging voort.—Afklimmende, zag ik op eenigen afstand een rook opgaan. Hier dacht ik nu menschen te vinden. Ik was, eer ik het wist, aan de plaats; maar het was een rook uit den moerassigen grond opgaande, die zwavelachtig stonk, en vrij heet was; en ik verwijderde my

van dien plek.

Nu zag ik de zon na aan den zichteinder, en vond dus de nacht spoediger nu ik tegen de zon ingegaan was, dan ik langs den anderen weg gedaan had, waar op zy my achterhaalde, en vooruit ging. Dit was my nu klaar, door de kromte der loopbaan die mijn bol beschreef, en waardoor het punt dat naar de aarde gekeerd was, zich in het tweede vierde deel van dien cirkel naar de zon toewendde, de haar nadere punten afkeerende. Ik zag schemering, duisternis, maar dit in een oord, niet naar de aarde gekeerd, en waar dus de nacht donker was, haar verlichting ontbeerende. Ook de maan was aldaar niet zichtbaar, want zy was zoo verr' niet vooruitgeschoten dat zy op dit deel eenig licht had kunnen werpen, zijnde haar duister gedeelte derwaart gekeerd, en zij in haar parahelischen halven cirkel. De duisternis was dus aaklig. Ik zag nu de starren flikkeren en herkende hare beelden; maar alles was niet te min vreemd voor my daar de Noordpool my faalde. Ik kon my niet *orienteren* als men zegt, en had geen behulp van werktuigen. Ik verdwaalde met het oog in den hemel, die eene andere beweging had dan ik gewoon was, en alles werd verward voor mijn geest. Men begrijpt licht, dat ik nooit sterk in de oefening van de Astronomie was geweest, noch er my eigenlijk meê had opgehouden.

[54]

In die volle duisternis te willen voortwandelen om waarnemingen nopens het land te doen, zou dwaasheid geweest zijn. Daar was niets by te winnen. Ik nam het besluit, naar het daglicht te rug te keeren, maar mijn weg zoo veel 't wezen kon, langs den boord der schemering te nemen, het geen my door nieuwe velden moest brengen, en waarby ik mijn pad aan de linkerhand liet. Intusschen werd ik toen ook een soort van vleêrmuizen gewaar, die, het schijnt, aan het ander gedeelte des bols, waar de nachten zoo helder zijn van het schijnsel des aardbodems, niet gevonden worden, maar hier by de dieper duisternis t' huis zijn.

[55]

Ik had dan mijn weg in deze nieuwe richting ingesteld, en volgde die, (als ik plach) met verpozingen, waarin ik my nederzette om uit te rusten, en somwijlen insluimerde. Sints lang nam ik de voorzorg niet meer van een bedtentjen op te rechten, maar wanneer de slaap my beving, was de bloote grond mijn leger, meest overal door de natuur-zelve met kruiden gespreid; en de bolle wind, die ik altijd gelijkmatig vond woei over my heen. Vijanden of bespringers duchtte ik niet, en zelfs, had ik niets dat ik vreezen kon te verliezen. Wat mijn voedsel betreft, zelden was ik lang zonder aardvruchten weêr te vinden, en ook de onrijpe waren eetbaar, en hadden iets van de kastanjes, doch minder hard zijnde. Echter droeg ik er altijd eenige by my, in den doek geknoopt, die my eenmaal voor wrong om mijn tulband diende, en dien ik nu om mijn middel wond. Ik had daar mijn mes by, of het stak in mijn gordel; en mijn stok was in mijn hand. Mijne Perzische pantoffelen waren lang doorgesleten, maar mijn voeten hadden zich door het gaan, zonder mijn kosten, met eelt verzoold. Mijn kruik of fles (want zy had een lange hals en was van palmhout gedraaid) hong my aan een koord over de schouder, nu eens op de rug wapperende, dan aan mijn linker heup, dan over den arm. Nu en dan baadde ik my in de plassen of meeren die ik overal op mijn weg vond, en dit gaf my by de vermoeidheid de meeste verkwikking: doch ook dan behoefde ik voor mijn kleederen niet beducht te zijn. Overreed van het eenig menschelijk schepsel te zijn in een land, dat ook geene verslindende of anders gevaarlijke dieren bevattede, was ik voorlang t' eenen maal zorgeloos geworden, en ofschoon de ontmoeting met de kalkoenen een zonderlingen indruk op my gemaakt had, en my ook wel eenige achterdocht deed ontstaan, of er niet wellicht menschlijke bewoners in den omtrek zijn mochten, ik had nog niet weder gedacht om my te bedekken. Thands echter, ik weet niet door welk eene oorzaak, viel het my in, en, zonder eenig besef uit wat hoofde, ving ik aan, eenige takken af te snijden. Doch het was tot mijn groote schade en leedwezen; want ik brak er mijn mes op, en had toen geen ander werktuig meer, hoe genaamd, waar ik iets meê kon doorsnijden. Ik begreep nu eerst recht het belang van dit zoo eenvoudig gereedschap, wond de stukken in mijn doek, en nam voor, naar een bekwamen steen te zoeken, dien ik tot een mes of een bijl slijpen mocht: dan, daar het hout dat ik vond, uitermate taai was, en zich niet door liet breken, moest ik van het toestellen eener slaapstede afzien. Ik deed dus, en sliep ook in zonder my te bekommeren.

[56]

Ik ontwaakte door een onaangenaam gevoel van knijping in den arm en in 't aangezicht; en terstond zag ik een' mijner vijanden; een zeer donkergrauwen kalkoen, die op mijn borst stond en stout op my inpikte. Ik bewoog my zoo dra niet, of hy was van mijn lijf: hy keek my boos aan, vloog op, scheen zich te bedenken, vloog achterwaarts, en stapte voorts met een fieren tred, en nu en dan omziende, van my af naar een kleine hoogte, daar niet verr' van afgelegd. Ik begreep nu, aan de andere zijde van het kalkoenenrijk te zijn, waar ik kort te voren zoo wel onthaald was geworden. Ik stond een poos in beraad wat te doen; had geen trek, om my andermaal dat geheele leger op 't lijf te schennen; maar was echter brandend om dat verblijf van een anderen kant te beschouwen. Ik besloot dan, het beest zachtkens en op eenigen afstand te volgen. Ik deed zoo, en zette my by dien heuvel, die my voorkwam uit gevelde boomstammen, die deels zelfs in de rondte behouwen waren, brokken steen, en aarde te bestaan, en dus eene lang begroeide en oude ruïne aan te wijzen, die gewrochten van menschlijke handen te kennen gaf. Alles echter lag vast in een, en was door de lucht derwijze vergaan dat er niets stelligs uit op was te maken. Ik stiet met mijn stok in dien hoop; en na dit etlijke malen, nu hier, dan elders gedaan te hebben, klonk er iets, als of men op metaal stiet. Ik wroette zoo wat in die opening, en daar kwam een verroest stuk koper voor den dag, het geen, hoe verknaagd en misvormd, echter duidelijk de gedaante van het blad van een bijl had. Wel bezien bleek het dit inderdaad, en volkomen te zijn. Deze vond was van groot gewicht voor my: ik eigende my dit stuk gereedschaps, en wroette voort, nu met mijn stok, dan met mijne handen en nagels; maar het was zonder eenig verder gevolg, dan dat ik met het afkrabben van eenige door- en overwortelde aard, de punt van een kennelijk vierkanten schoon genoegzaam verrotten en zich in splinters of vezels verdeelenden balk van geringe dikte voor den dag deed komen. Te vergeest wenschte ik om een spade of houweel; en alles zat te dicht en te

[57]

[58]

stijf op een gepakt om door my verwrict te worden.

Ik ging het heuveltjen om, en zag daar in de laagte twee of drie kleine vogels, die ik niet wist of ik voor by uitstek schrale en kleine hoenders moest houden, dan voor iets anders, op iets wits pikken het geen uit de aarde of groente scheen uit te steken. Ook dit trok mijn nieuwsgierigheid, door de vorige ontdekking ontvlamd geworden. Het was, zoo ik dra bemerkte, de knokkel van eens menschen dijbeen, zeer wit van de lucht uitgebleekt, half vergaan, en als verkalkt. Het been-zelf lag hellend, met de geleding der knie opwaarts gestoken. De schenkel met de knieschijf, een overblijfsel van 't kuitbeen, en een stomp van den voet, waar de teenen en het meest van den metatarsus aan ontbraken, lag wat lager, meest bedekt door kleine heesterplanten daarover gewassen. Ik trok de struiken en planten rondom uit, en het geheele geraamte ontdekte zich dus, vrij volkomen wat de deelen of leden betrof, doch, even als de geleding des dijbeens, krijtachtig wit, en meestal geheel sponsachtig geworden; ook op vele plaatsen met een fijn mosch begroeid. Daar ik 't omkeeren wilde, brak de ruggegraat in haar wervels af, en de ribben stortten in, met het borstbeen en de sleutelbeenen. Doch by dit breken rammelde iets, dat wederom metaalachtig klonk. 't Was een koperen plaatjen, door de roest zeer afgeknaagt, maar dat kennelijke overblijfsels van letters of naar letters gelijkende teekens droeg. Meer kon ik hier niet ontdekken; doch van eenige der zwaarste boomstammen die ik tot nog gezien had, en die daar by één stonden, was op gelijke hoogte niet slechts een goed deel van de schors, maar het hout daar binnen tot op een derde der dikte uitgekapt, en ik zag daar ook sporen van letters op. Vele dier boomen stonden dood in den grond; anderen lagen omgeworpen; eenige droegen een verouderde en zeer schrale kruin. Mijn zucht om dit na te sporen groeide. Ik streek met de handen en met den gevonden bijl over deze vlakke of uitholling der boomen, om er het mosch en de kleine takjens die er zich opgezet hadden, van af te veggen. Doch het grootst gedeelte der oppervlakte was week, en tot dieper dan de insnijding verrot. Op slechts weinige plaatsen had de ingesneden grond zoo veel vastheid, dat zy zich samenhiel. Ik zag dus op den eersten boom by het lijk Grieksche letters van een zeer oude form, en die my woorden schenen op te leveren en ik las:

[59]

[60]

Ξ Ε Π Ε Τ Ι Σ Η Π Ε Ι Η Σ Ο Σ . . .

de overige schrappen verdwenen. Op den tweeden boom las ik Η Β Σ , niets meer. En op de vijf overigen (want het waren er zeven die dus uitgekapt waren) was niets overig dat zich herkennen liet. Ik maakte hiervan:

Ξ Ε Ν Ε (Ξ Ε Ι Ν Ε), Τ Ι Σ ἄ ν ε ι η σ ὄ σ . . . .

vreemdeling, wie gy zijn moogt, die...

Dat dit τ ι σ ἄ ν ε ι η σ slechts Grieksch was, bekommerde my niet: het behoefde geen taalkundige te zijn die het gesneden had. 't Was genoeg, docht my, dat het iemand was, die een vreemdeling, welke daar aan mocht komen, iets had willen meêdeelen.

Het geen dit behelsde was weinig, maar ik trok er groote gevolgen uit. 't Scheen my nu zeker genoeg, dat ik in dit oord van den bol ten minste, en hoogst waarschijnlijk nergens, geene menschen vermoeden mocht. Iemand, die, daar gestorven, aan een vreemdeling, wien het geval na verloop van eeuwen derwaart moest voeren, een bericht wilde nalaten, en ook in dit tijdverloop niet ontdekt en naar de algemeene menschelijkheid begraven geworden was, was daar zeker alleen, en hy vond zich op een land van geen menschedom bewoond; het zij dan dat dit land geen menschevaderland was, of dat het door een der ontzachlijkste omwentelingen ontvolkt geworden mocht zijn, en dees doode zijn geslachtgenooten overleefd had. Dat hy daar alleen geleefd had, en zich eene woning, een akker, met eene omperking voor gevogelte gebouwd had, kwam my voorts zeer waarschijnlijk voor; zoo wel, als dat het graan zich daar zelf had voortgeplant, en 't gedierte na zijn dood verwilderd geworden was, schoon het, van een tammen aart zijnde, zich by een, en aan een plaats waar het zijn voedsel vond en gewoon was, bleef ophouden. Het had mogelijk om het bezit van dit erf en het graan dat er groeide, alreeds dikwijls met de struissen of eendvogels gevochten, en my in het zelfde daglicht beschouwd en als roover en vrijbouter afgekeerd.—Maar wat had alle sporen van menschen zoo geheel kunnen verdelgen, en dien eenigen kunnen doen overblijven?—Het was waar, ik had den geheelen bol niet doorzocht; maar ten minste een groot gedeelte; vooral, waar menschen woonden, daar moesten zich wijd en zijd blijken van hun aanwezen opdoen: vooral, daar noch koude, noch overmatige hette, noch moeielijkheid van gebergten, ja niets, hunne verwisseling van verblijf of hun doorreizen verhinderde.—Alleen mocht ergens in een groot meer, eenig eiland besloten zijn, waaruit zy zich niet begeven konden, het zij by gebrek van boomen of verstandelijk doorzicht; en van daar kon die doode afkomstig en door eenig onnagaanbaar toeval over het water gebracht zijn.—Maar die doode schreef Grieksch—wist den bijl te hanteeren—gaf door die omsluiting en het geen uit de gevonden ruïne besloten kon worden, een bewijs van beschaafdheid, grooter dan by dus bepaalde eilanders van een meertjen te stellen was.—Dit verbijsterde my.—Honderdmaal drong ik my op, dat het geen ik voor Grieksche letters gehouden had, vormlooze en niets beteekenende schrappen waren, door de lucht, door gewormte, en wat niet al, in de boomen veroorzaakt.

[61]

[62]

Nu zette ik my om het koperen plaatjen met alle my mogelijke opmerkzaamheid te beschouwen. Dat mijne gedachten te vlug waren om hierbij stil te staan, moet hier niemand verwonderen, die den aart van zijn geest kent, en weet welke de drift is, waar meê de verbeelding als voortbruischt, wanneer zy, eens met een geliefd voorwerp bezig, zich een nieuw open ontsloten ziet, waar zy door wil breken. Alsdan wacht zy den geleibrief noch de reiskaart des verstandigen overlegs niet af, noch het geen haar op den tocht die zy aangaat, het noodigst zal zijn.

Ongelaarsd, ongeschoeid, vliegt zy voort; maar het is om, by de eerste hindernis van den weg, neêr te storten, of op hare treden te rug te komen.—Ik onderzocht dan het koperen plaatjen.

Het was, hoe zeer door de roest rondom afgevreten en ongelijkvormig geworden, van eene langronde gedaante, en had nagenoeg de groote eener handpalm. Daar was een oogjen of gaatjen in, als ware 't, om een snoer door te trekken, en ik twijfelde niet, of het was geschikt om het op de borst te dragen. Ik hield het dus in het eerst voor een *amuleet*, of, gelijk men in 't Oosten zegt, *talisman*. Ik wiesch het zorgvuldig af, krabde de verhevenheden van het spaangroen daar af, voor zoo verre ik dit met mijn nagels vermocht, en niet schroomde zoo veel van de oppervlakte weg te schrappen, dat de letters daar mede verloren gingen. 't Was aan beide zijden beschreven, of liever diep ingekrast, hier en daar als ingehouwen, elders meer oppervlakkig als ingevijld; en alles droeg het voorkomen van blijken zoo van het gebrek aan bekwame werktuigen voor dit beschrijven, als van het belang dat men moest gesteld hebben in er kennelijke en duurzame lettermerken in te groeven. Beide zijden hadden de zelfde soort van letters, en deze letters kwamen overeen met die van de opschriften der boomen: beide hadden onder het oogjen dat voor het snoer scheen gediend te hebben, de letters

[63]

en lager, twee en een halve regel, waar van ik aan de eene zijde niets maken kon, doch die aan de andere dit opleverden:

Het geen ik met uitlating van het onvolkomen woord in de middelste regel, dus las:

[64]

Ἀβρ, ὁ καλουμενος Ἀβαρις..... ὁυτος ἐγω.

Abr, die genoemd wordt Abaris... deze (ben) ik.

Nu dacht ik dadelijk aan den Hyperborischen Abaris, die voor derdhalf duizend jaren (zoo de Chronologie in dit punt juist is) in Griekenland gereisd heeft, en wien men den naam gaf, dat hy op een pijl door de lucht reisde.—Deze hier! Dit gaf mijn verbeelding een nieuw en een vruchtbaar veld om door te draven, en zy was niet traag om het zich ten nutte te maken.

Ik zal hier niet ophalen, al wat my al inschoot; al wat ik voor of na, 't zij terstond by den inval, het zij na er een poos aan gefatsoeneerd te hebben, verwierp; en dat, het een somtijds belachlijker dan het ander, my echter in my-zelfen een soort van onderhoud verschaft, waarin ik my gelukkiger gevoelde dan ik sedert mijne aanlanding in die wareld nog gedaan had. Een voorwerp te hebben waarover men denken mag, en dat ons belangrijk genoeg is om de aandacht wel vast te houden, is zeer veel in de eenzaamheid. Maar mijn lezers zijn niet in het zelfde geval, en ik heb hun verveling te ontzien. Ik zal dus alleenlijk dat aanvoeren, wat het uitsluitel van al die bedenkingen en overwegingen wierd. En dit bestond in de volgende punten, die ik den geleerden als gissingen voorstelle, waarop zy, behaagt het hun, nadenken mogen. Misschien zijn zy sommigen onder hen deze moeite waardig.

1°. Dat de Noordlijke Reiziger Abaris hier aangeland en gestorven was en deze opschriften van hem waren.

[65]

2°. Dat die Abaris een naam had, in 't Oosten bekend (het geen by een Schyt gants niet vreemd zijn kan), en dat deze naam, by de Grieken door hun uitspraak en den uitgang dien zy er, naar hunne gewoonte, aan gaven, dus als wy hem plegen te noemen, veranderd, in wezen de zelfde was met het Oostersche *Abram*, of wel, met de wortel אבר.

3°. Dat deze Abaris niet slechts by de Grieken den naam had van door de lucht te reizen, maar ook de daad. Van waar misschien de naam *Aber*, in de beteekenis van *Vlieger*, in de Noordlijke taaltakken nog over in *Eber* en *Adebaar* (nu in het Hollandsch *Ooievaar*), aan hem gegeven en door hem aangenomen is.

4°. Dat hy, naamlijk, den luchtbol, en wel niet slechts de *Montgolfiere*, maar dien met de brandbare of eene andere gelijksoortige, en ons mooglijk onbekende lucht, gekend heeft, en zich van dien bediende.

5°. Dat de oorsprong van het fabeltjen van zijn vliegende pijl, waar hy op reed, of, te zoeken is in het zeggen, dat hy *als een pijl* door de lucht vloog; of wel, dat men den naam van *bol*, (*baul*), *bal*, of *bel* (alle talen oorspronkelijk gemeen), waarmeê hy zijn voertuig benoemde (by de Grieken veellicht tot *βαλος*, of *βολος*, of *βηλος*, gemaakt), met hun Grieksche woord *βελος* verwarde.

6°. Dat hy op gelijke wijze als ik, op dien planeet aangekomen, by zich in zijn vaartuig eenige gereedschappen gehad heeft, die ik miste; waarvan de bijl, die een Grieksche of Oostersche gedaante had, en van zeer hard koper was^[5].

[66]

[5] Dat de Oostersche Schyten koperen bijlen gebruikten, meldt Strabo, XI, 10.

7°. Dat hy veellicht uit eenig Oostersch landschap, waar de kalkoenen inlandsch zijn, ook een paar of meer vogels met zich meêgenomen had, met voornemen om die in zijn vaderland voort te telen. En dat hy veellicht op gelijke wijze en met het zelfde voornemen de garst en nog andere vogels en zaden of granen by zich had, wanneer hy op mijn bol aanlandde: alwaar zich de vogels voortplantten, de garst in wezen bleef, en het overige met den tijd in den vreemden grond en lucht weêr uitstierf.

8°. Dat hy door behulp zijner gereedschappen, zich daar eene woning, en akker- en vee- of vogelteelt maakte, welke echter zeer gebrekkig waren, als alleen kunnende bestaan uit de soorten die hy daar vond, of toevallig by zich had.

9°. Dat hy, zijn voertuig misschien verongelukt zijnde, niet weder te rug kon, en zijn leven aldaar heeft moeten eindigen.

10°. Dat hy de hem mooglijke voorzorgen genomen heeft, om door middel van opschriften de gedachtenis of kennis van dit zijn lot te bewaren en over te brengen aan den gene, die op gelijke wijze daar aanlanden mocht.

11°. Dat hy zich hiertoe beide van de Grieksche, en van zijne eigen taal bediend heeft, en dat deze beide talen toen ter tijd de zelfde letters hadden, doch het Schytsch als het Oostersch, waarmeê het nog zeer veel gemeen had, in omgekeerde richting van 't Grieksch geschreven wierd.

[67]

Het is zeker, dat Herodotus en de verdere oude Grieken niet altijd liegen, wanneer men het daar voor houdt. Wanneer zy verhalen, dat in het Noorden de lucht dikwijls geheel vervuld is met neêrvallende vederen, 't geen het reizen aldaar moeilijk maakt, is het zeker, dat zy van de sneeuw spreken, waarvan die hun dit meêgedeeld had zich geen denkbeeld had kunnen maken dan uit vergelijkende beschrijvingen, die het uiterlijk aanzien der vlokken betroffen. Even weinig konden zy, of die genen, van wie zy het overnamen, zich het reizen door de lucht voorstellen; maar het naaste denkbeeld was, als een vogel, of als een pijl. Als een vogel geschiedde het niet, want er waren geen vleugels by, door wier middel de opheffing geschiedde: zie daar al wat men wist. De pijl bleef dus overig, en het denkbeeld van een ingedrukte beweging als een afgeschoten schicht eigen is. Men plaatste hem dus in verbeelding op zijn pijl, waartoe zelfs de naam van zijn voertuig, als gezegd is, iets doen kon. Dit inbeeldsel was zoo belachelijk als onmogelijk; maar de bol maakte zijn luchtreis, waar van toch getuigen en blijken waren, voor hun allen even zeer onmogelijk, en veel beter nog wist de verbeelding zich van een pijl dan een bol te bedienen, om van deze vlucht eenig schijntafereeltjen te vormen. De ongeloovigheid der menschen, waarin zy bewijs van verstand stellen, is veelal niet dan een gevolg hunner onkunde. De eenoogigen van Herodotus (Arimaspen) zijn in een volk van schutters, dat zich gewend heeft het eene oog te sluiten—; de menschen met de oogen in de borst, in de zwaar gekarpoesde Eskimaux of Tsuchties —; de meermannen in de half in hun schuitjens genaaide en daarmee in en onder het water omtuimelende ijskustbewoners weêrgevonden. Voor weinige jaren nog werd Abaris reizen door de lucht als een bloot verdichtsels aangezien. Latere ontdekkingen zullen nog meer verhalen der oudheid, waarmeê wy nog thands den spot drijven, bewaarden. En wellicht wordt *de ware geschiedenis* van Luciaan (hoe zeer ter beschimping, uit loutere ongerijmdheden saamgesteld) zoo de wareld slechts voortduurt, nog eens vol van zeer wezendlijke en t' eenigen tijd algemeen bekende waarheden bevonden, en hy, tegen zijn' dank, een *ἀληθογραφος*. *Il ne faut desesperer de rien*.

[68]

Dat Abaris, de Noordsche reiziger, die uit zucht om wetenschap te verzamelen verre landen bezocht, Natuurkundige begrippen had, welke de Grieken nooit gekend hebben en die by ons nog zoo nieuw zijn, behoeft niet te verwonderen. Wat zijn onze kundigheden, dan het geen van sedert kort voor onze jaartelling uit de Grieken tot ons overgebracht was? En hoe deerlijk was de vervallen, verwoeste, en verwilderde staat van de in woedende horden verkeerde volken, afschrik van het zuidelijk deel van ons warelddeel, geworden. Een staat, die te minder verwonderen moet, als men de geweldige natuurschokken die de grond van dat Noorden blijkt ondergaan te hebben, in aanschouw neemt. De Grieken stelden er den *ouden Hof van Febus*, *Φοίβου παλαιὸν κῆπον* (als Sofokles zegt by Strabo VII, 1); roemden de schoonheid der Hyperboréë[n]^[6]: en dat zy van hun, zelfs godsdienstplechtigheden hadden overgenomen, is kennelijk. Doch wat ook de Grieken daarvan hielden, kinderen in verstand en in volksouderdom, en die toch bekennen dat zy van Anacharsis (een Noordlander) den vuurslag, het anker, en het pottenbakken geleerd hebben (Strab. ib. 8.): dat oudtijds in het Noorden een machtig en zeer beschaafd volk gebloeid heeft, onmiddelijk uit het Oosten daar heen gewandeld, en dat in verstand en kennissen uitmuntende, de leeraar des overigen menschdoms geweest is, dit getuigt heel het Oosten, dat aan hen zijn beschaving en de mededeeling van de belangrijkste kennissen dankt. En dat ook dit volk Natuurkundige en Chemische kennissen had, waar van men twijfelen mag of zy de onzen niet in vele opzichten te boven gingen, maakt alles waarschijnlijk. Tot in het diepste van Indien, is niet de algemeene overlevering onder de Bramannen alleen, maar zijn de geheiligde boeken vol van een (om het dus uit te drukken) heilig ontzag voor het Noorden. Daarin wordt het Noorden, bestendig voorgesteld en met levendige kleuren geschilderd, als de zetel van welvaart en rijkdom. Daar stellen zy sedert onnagaanbare eeuwen den wonderbaren berg *Meru*, waarin *Kuvero*, de God van den rijkdom, zijn thronon heeft gebouwd. De rijkheid der mijnen van het (eertijds een geheel ander aanzien hebbende) Scandinavie, mag dit laatste denkbeeld verwekt hebben; maar het bewijst, dat men, van zoo oud als dien narichten, vertellingen, en haar aantekeningen of overleveringen heugt, aldaar deze mijnen bewerkte en sinds lang met veel vrucht bewerkt had; en zoodanig een volk kon niet missen in Natuurkundigheden en

[69]

[70]

Scheikundige wetenschap alle andere verre te boven te gaan; maar het kon ook, daarin gants oorspronkelijk zijnde, vorderingen gemaakt hebben, die wy, naar systemaas geleerd, die wy van Arabers en Grieken ontleenden (zelve onkundige en uit nabootsing en naprating denkende en handelende volken), niet dan na eeuwen op eeuwen, en dan nog niet anders dan door een gelukkig toeval, bereiken konden.

[6] Men zie, by voorbeeld, Kallimachus in zijnen Hymnus aan Delos. Diogenes Laërtius verhaalt, dat Pythagoras om zijne uitstekende welgemaaktheid niet slechts een *Apollo* genoemd, maar voor den *Apollo van uit het Noorden* door zijn leerlingen gehouden werd. *Καὶ αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ δόξαν εἶχον περὶ αὐτοῦ, ὡς εἶη Ἀπόλλων ἐξ Ὑπερβορέων ὑφιγμένος.*

Veel ware er nog aan te merken, over de verkeerde wijze, waarop deze wetenschap altijd behandeld is geweest, en vooral over de tot in onze dagen altijd verwaarloosde beoefening der uitzettende vloeistoffen, door het welke al onze ontbindingen altijd onvolkomen gebleven zijn, en het allergewichtigst werkmiddel in de hand der natuur en in die van haar nabootster, de kunst, nutloos bleef. Men verongelijkt een beter, een wijzer, een minder vervallen menschengeslacht, dat ons op zoo groot eenen afstand, zoo reusachtig voorging, wanneer men het de onnoozele verkeerdheden aanwrijft, die in het nietige, ijdelhoofdige Griekenland of Arabie de opkomst der wetenschappen, die er niet geboren waren, of in Italie hare overbrenging uit Griekenland of Arabie, zoo vele eeuwen later vergezeld hebben. Gewis kenden zy de uitzettende vloeistoffen, die wy daadlyk gekend hebben, zoo dra wy op 't rechte pad raakten om de Scheikunde recht te beoefenen. En kenden zy die, hoe konden zy niet, daar eenige aanwending van maken op de Weegkunde? Hoe kon het missen, of een doorzichtig, een recht wijsgeerig brein moest er een middel in zien, om zich in de lucht op te heffen, en op het geleide van den wind, van oorden en landstreken te verwisselen.

[71]

Het is ongetwijfeld ook door de verwantschapping en het verband der Schei- en Natuurkundige kennissen met Genees- en Heelkunde, dat de Noordlijke volken by de Grieken-zelf in dit laatste vak zoo beroemd waren. Plato maakt daar, op meer dan één plaats, gewag van. Hy spreekt van Zamolxis Artsen, die den naam hadden de onsterfelijkheid te kunnen meêdeelen, en wien het bygeloof der vertellers, by 't aanwenden hunner bereidingen of artsenyen, bezweeringen toedichtte, waar in Plato-zelf onnoozel genoeg was om de heelkracht te stellen; dan die niemand zekerlijk thands in aanmerking nemen zal.

[72]

Abaris is ook de eenige Schyt of Hyperboreër niet geweest, die de Grieksche wareldstreken bezocht. Verscheiden worden er door de Historieschrijvers der Grieken, door Dichters en Filozofen, genoemd; alle als liefhebbers van wijsheid, en verlichte verstanden. Zoodanige reizen toonen beschaafdheid en kunde by 't volk waartoe zy behoorden; en dit volk woonde diep in het Noorden, als de hun gegeven naam medebrengt. Geen wilde, reist om kundigheden op te doen. Maar de beschaafde geest der genen die van uit dit volk tot de Grieken kwamen, bewijst, op wat punt van verlichtheid en kunde, zoo wel als rechtschapenheid dit volk toen gesteld wierd. Zy boezemden alom door hunne hoedanigheden verbazing en achting in, en gingen voor toovenaren, bovenmenselijke verrichtingen machtig.

Niets overzulks is er onwaarschijnelijks in, dat zoo my deze hachlijke reis naar een planeetbol, die in onzen dampkring met den zijnen als samensmelt, toevalliger wijze heeft kunnen gebeuren, zy ook Abaris den luchtreiziger gebeuren kon, wiens naam niet alleen als reiziger, maar ook meê als Natuur- en Scheikundige of als Arts der toenmalige tijden bekend staat. En natuurlijker wijs berust ons verstand in de opschriften die geen ander dan hem schijnen aan te kondigen.

[73]

Ik zal voorts mijnen Lezer met geenen geleerden Commentarius over deze inscriptien ophouden. Ik wil alleen aanmerken, dat de Alpha daarin voorkomende, zichtbaar de oude Fenicische form heeft, die naar het getuigenis van Plutarchus den ploegenden os afbeeldde, en nergens zoo duidelijk voorkomt: Dat er geen onderscheid tusschen de ρ en de ζ is: Dat de κ haar standaard niet heeft, welke dus van een later tijd schijnt, maar de omgezette Oostersche γ is, als de Roomsche C: en de N de form der π heeft. In een byzonder Hoofdstuk hoop ik by de nader ontwikkeling dezer byzonderheden de geschiedenis der letterfiguren niet weinig toe te lichten, wanneer ik mijn uitvoeriger reisverhaal en beschrijving in 't licht geve.

In de middelste regel van het Grieksche opschrift van 't plaatjen verbeeldde ik my ook het woord *ΟΔΟΠΟΡΟΣ* (*ὄδοιπորος*) op te maken, doch de plaats was zeer uitgevreten, en mijne lezing onzeker.

Van de tegenzijde wist ik niets uit te brengen. De taal, voor zoo verre ik iets gewaar werd, was my onverstaanbaar, en het plaatjen had daar ongelijk meer geleden.

Ik heb gezegd, dat ik my onder 't ontcijferen van de opschriften, en in het gewoel van de denkbeelden, die dit in my deed opkomen, gelukkiger vond, dan ik op mijn planeet nog geweest was. Dit ging zoo verr', dat ik, lang genoeg, my met niets anders ophield dan wat hier betrekking toe had. Ik stelde my mijnen Schytschen lotgenoot voor in zijne oprichting van de ingestorte woning en van zijne huishouding. Ik dacht om hem daarin na te volgen, terwijl ik zijn bijl op een steen scherpte, of er een boomtak mede afscheidde die ik er tot een steel in vastmaakte. Ik dacht, hoe my best van de kalkoenbende meester te maken. Ik bedacht, hoe deze weerbare vijanden te beloeren, te verstrikken, by kleine partyen aan te vallen en t' onder te brengen. Ik rekende uit, hoe velen er om moesten komen, om my heer van de overigen te maken; nam maatregelen om dezen op te sluiten, en de jongen die zy voort zouden brengen, vervolgens te voederen en daaruit een nieuw tam geslacht te vormen. Nu dacht ik my in Abaris plaats, als zijn opvolger, gevestigd, en wilde my *Abaris den tweede* noemen. Zelfs was het my geen gering voorwerp van overleg, of

[74]

ik my *Abaris* op zijn Grieksch, dan (gelijk mijne opschriften als den eigenlijken naam medebrachten) *abra* of *abir* zou heeten. Indien ik geweten had hoe *de tweede* in datzelfde Schytsch waar ik *abra* of *abir* toe bracht, uit te drukken, ik had ongetwijfeld het laatste verkozen als ongemeener. Nu helde ik meer tot het eerste, en *Αβαρις ὁ δευτερος* klonk my al vrij welluidend in de ooren, Maar nu schoot my in, dat de ouden de personen van ééne naam zoo niet onderscheidden. Dat dit niet *Abaris de tweede*, in den hedendaagschen zin, zijn zoude, maar *de tweede Abaris*, en een vergelijking met *Abaris* als met een model of voorbeeld, te kennen geven, waarmede ik veel minder gekuifd was.

[75]

Dit alles was goed en wel. Ik had daar, op een planeet waar ik geen mededinger had, koning kunnen zijn even als Adam; maar het schortte my, waar het Adam aan faalde. En hier was geen hulpmiddel voor. Mijn rijk moest als dat van mijn Schytschen voorzaat eindigen, zijne nagedachtenis in my verdwijnen, en de mijne verloren gaan. Want hoe kon ik my vleien, dat spoedig weder een ander luchtreiziger hier mocht aanlanden, en dat er met de aarde eene gemeenschap ontstaan zou. Ja was die gemeenschap-zelve wel eens zoo te wenschen voor den wareldkoning wiens eenige legermacht in het overschot der kalkoenen bestaan moest, die hy om zijn thron te bestijgen, op zeer weinige na, uit moest roeien. Deze denkbeelden kwamen niet op, of zy kregen vat by my.—En echter, altijd alleen en ellendig, hier om te komen als *Abaris*, de oogen misschien uitgepikt door mijn hoenders! mijn beenders voor 't minst door hen uitgepikt als zy dor wierden!—En geheel geene nagedachtenis van my!—Ja, wist men op den aardbol, daar is hy, daar leeft hy, daar woont hy, daar geneert hy zich als een klein onafhankelijk prinsjen, 't waar wel. Maar daar was ter wareld geen uitzicht op.

[76]

Ik gevoelde nu eerst in volle kracht, dat alleen voor zich-zelfen te bestaan, geen bestaan is; dat men niet leeft, dan wanneer men in anderen leeft, en dezen in ons; en nu werd ik in een groote mate naargeestig. Alle lust verging my om waarnemingen te doen. Ik zag den hemel niet meer aan; ik bereisde mijn planeet niet meer. Ik raakte al meer en meer in mijmeringen verzonken, die hoe langer hoe onduidelijker waren, en van langzamerhand in een stompe gevoelloosheid overgingen, die niet afgebroken werd dan door slaap, of door 't zoeken van aardvruchten, wanneer de behoefte van voedsel my daartoe aanprikkelde.

Dus had ik verscheiden malen den aardbol vol en nieuw, en in zijn kwartierstanden gezien, en derhalve (naar de tijdrekening, op hem gebruikelijk) etlijke maanden doorgebracht; wanneer ik, zonder oogmerk of doel omwandellende, op den plek gronds kwam waar ik 't eerst aangeland was, en mijn bol en vaartuig weêrom vond. Dit gezicht wekte my hevige aandoeningen op, en ik raakte aan het schreien. De zucht om op het gemeene vaderland aller menschen, de aarde, weder te keeren, verhief zich in my. Ik zag daar geene mogelijkheid op. Echter onderzocht ik mijn bol en bootjen. De eerste was ledig, gelijk men begrijpen kan, maar had slechts een geringen scheur van niet meer dan twee vingers lengte, in een van de naden. Het schuitjen was gaaf, behalven dat de onderkielbalk er af gestoten was, het geen tot de zaak weinig deed. En, daar ik al het ijzervijlsel en al de vitrioolgeest die ik van mijn Perzianen gevorderd, maar niet half gebruikt had, in verscheiden tonnetjens, en glazene met hout overtoegen bussen, by my in het schuitjen genomen had, had ik dezen deels in, en gedeeltelijk in de rondte om dat bootjen op den grond wedergevonden, en ook weder by een gepakt.—Wat (dacht ik nu) zoo ik de breuk van mijn bol herstelde, en op nieuw opging? Eens tot eene genoegzame nabyheid der aarde genaderd, zou deze my wederom tot zich trekken; en, men moet iets wagen in een' staat als de mijne is.

[77]

Het denkbeeld echter van zoodanig eenen overgang was zoo weinig klaar by my, als dat van mijn vorigen overgang naar *Selenion*. Tusschen de twee aantrekkingen opgaande, begreep ik in het punt des evenwichts (daar naamlijk waar de nabyheden der bollen hunne aantrekkingen gelijk maakten) te moeten blijven staan, en zoo had ik zeker moeten doen by mijn opgang van de aarde. Doch ik had toen mijn bol veel te licht gemaakt, en dit had my een geweldige vaart naar de hoogte gegeven, en deze vaart moest geduurd hebben tot over en door dat evenwicht van de twee tegenstrijdige aantrekkingen heen: als wanneer de aantrekking des naasten schoon kleineren bols over moest wegen. Mijn schuitjen, als zwaarder, onderging die aantrekking sterkst, de bol minder, maar hy had veellicht alreeds een gedeelte van zijn lichter lucht verloren; en het was op deze wijze dat ik was overgeraakt. Een duidelijker denkbeeld wist ik er my niet van voor te stellen; maar zoo duister en onvolkomen dit denkbeeld was, ik vergenoegde my daar meê. Ik meen opgemerkt te hebben, dat de Selenische lucht voor mijn denkvermogen niet gunstig was, en ik was in mijn naargeestigheid en verstrooijing voor geene Logische netheid meer vatbaar. Ik was, zonder zelfs my veel te bekommeren of ik de zaak wel dan kwalijk begreep, tot het waagstuk gereed, zoo ik 't vullen van den bol op nieuw in het werk kon stellen. Wat ongeluk toch, zoo ik omkwam? Zoo te leven, was in der daad geen leven, dat eenig genoeg meer had of hebben kon. En beter, door een halsbrekenden val uit de hoogte verpletterd, dan door de ontzettelijke langzame dood eener krankte, of, by eenig toeval van verlamming, door den neep des hongers verteerd!

[78]

Ik ontrafelde dan een lap van mijn kleed, en zocht kleine dorentjens om voor naalden te dienen. Het was een werk van geduld, en dat my ten hoogste onhandig afgang, den geopenden naad van mijn bol weder te heelen. Het gelukte. De stof was zeer vochtig, en de bol werd in de hoogte in zon en wind te droogen gehangen. Nu zocht ik naar eenige klevende taaie stof. Ik vond niets dan een soort van smerige of vetachtige lijm van een moeras. Met dezen bestreek ik, tot meerder zekerheid, zoo dezen vernieuwden als de overige naden. Ik begreep, dat het gelukken mijner reis van de snelheid der vaart in het opgaan moest afhangen. Dit deed my zoo veel ik maar kon, van de zwaarte van mijn schuitjen verminderen. Het had den kielbalk onder den bodem verloren: de ribben naamlijk zaten slechts in een dunnen balk, welke met dezen versterkt was. Ik brak nu het tafeltjen met de twee zitplaatsen af, nam den vlakken bodem uit, waar onder ik by mijn eerste

[79]

opgaan, de ballast had willen vastleggen. Van den voor- en achtersteven kapte ik weg wat ik kon, en stelde daarvoor slechts een soort van horde, uit lichte takken bestaande, in de plaats.

Nu begon ik te overleggen of het my raadzamer ware, mijne oprijzing te doen op een plaats waar ik de aarde in het zenith had dan waar niet. Dit problema hield my langer op dan het verdiende. Ik wilde de aantrekking des aardbols: de kortste lijn tot den aardbol was derhalve my dienlijkst. Maar het scheen my aan den anderen kant, dat eene aantrekking, die eenigzins zijdelings werkte, mijne omwending beter en geregelder uitwerken moest. Ik bleef dus voor de oplossing staan, en besloot eindelijk om daar op te gaan, waar ik was, en daartoe zonder verder uitstel het tijdstip van morgen te nemen. Dus namelijk, had ik my aangewend de tijd van ontwaking te heeten, na dat ik geslapen zou hebben. En zoodanige tijden van *morgen* vielen er naar mijn gissing tusschen de dertig en veertig in den natuurlijken dag van mijn planeet. Zy waren zich ongelijk, daar zy bloot door mijne behoefte van rust geregeld wierden, die van velerlei oorzaken afhing. [80]

Ik stak drie gevorkte takken door den ring, die boven aan den bol was, en waardoor hy nu ter vulling boven mijn schuitjen verheven wierd. By gebrek van touwen, sneed ik van mijn kleed stroken om door dien ring te halen en hem dus te overspannen, en ik maakte deze stroken met pinnen in de aarde vast. Ik bond voorts eenige dergelijke maar kortere stroken aan de koorden waarmeê mijn bootjen aan het overnet van den bol vast was, om als ik over eind stond, my voor het uitvallen te hoeden. Ik had te voren trechters van verschillende grootte in gereedheid gehad, om de invloeiing des dampes die zich ontwikkelde door de buis te besturen; een van die was in 't schuitjen gebleven en diende my weêr. Ik voorzag wel dat de bol door mijn pinnen niet genoegzaam vastgehouden zou worden om niet op te gaan eer hy rond uitgespannen zou zijn, maar ik begreep hem in 't opgaan-zelf nog te kunnen blijven vullen, om daardoor een meerder drift aan de vaart der oprijzing te geven. Eindelijk ik beval my den Hemel, sloot mijne oogen voor alle gevaar, maakte mijn dozen of bussen open, verlengde de zuren en begon de dampvorming en vulling.—Weldra ging ik op; ik hield aan te vullen, tot het gezicht my verging. Toen wierp ik mijn uitgediende metaalschorien uit. Ik gaf nu wederom bloed op, had geweldige pijn in de borst en ingewanden, en het was my of ribben en buik my openberstten. Ik had geenerlei voedsel noch versterking meê, werd geheel buiten besef; en, hoe lang dit duurde, dit gevoelt ieder dat my onmogelijk was na te gaan. [81]

Toen ik my wedergevoelde was het met een verward maar ontzettend besef van klaterend of klapperend geluid en een pijnlijke gewaarwording van kwetsing die my aan mijn kalkoenbeten herinnerde. Ik bloedde werkelijk en het scheen of my dit de bedwelming waar ik in was verlichtte. Maar daar zweefde ook iets geweldigs om my heen, dat my daar ik oprijzen wilde om verr' sloeg, en zonder dat ik 't zoo dra herkende, na eenige allergezwindste in 't ronddraaiingen, woedende aanviel. Het was erger dan een kalkoen: 't was een arend, en dit overtuigde my eensklaps dat ik in den dampkring der aarde zweefde. Ik had Abaris bijl by my, en dien lang gesteeld; ik hieuw mijnen vijand een wond in de hals, en hy verdween. Ik waagde 't nu uit en naar beneden te schouwen, maar geen grond was voor my te zien. Ik had een wonde in de borst door mijn kleed heen ontfangen, en zoo vleesch als huid waren my weggescheurd, en de wond hol en diep. Eenige schrappen van minder belang deden my 't aangezicht bloeden; en de linker arm was my doof en als lam. Ik verbond mijn borstwonde met een lap van mijn kleed, na haar met verlengde vitrioolgeest die by my stond gebaad te hebben, doch de pijn die zy my deed was hevig, en tot stuiptrekking toe. Ik zag wederom uit, maar het zij dat ik nog werkelijk te hoog was, om met mijn verzwakt gezicht den bodem waarboven ik zweefde te kunnen bereiken, het zij de bedwelming van geest my verblindde, ik herkende geen grond onder my, zelfs geen wolken, en scheen steeds op gelijke hoogte te blijven. Te vergeefs zag ik weder en weder uit. Eindelijk werd ik radeloos van een angst, die steeds aangroeide, en my docht, dat ik uit- en inwendig verstijfde. In vertwijfeling en zonder te weten wat ik deed greep ik den bijl en sloeg eene opening in den bol waar hy wijdst was. Nu zonk ik welhaast, maar de beweging naar benedenwaart versnelde verbazend en ik stelde een verpletterend nederkomen onvermijdelijk. Ik gaf 't op, lei my plat neder op den rug, en neep mijne oogleden toe. Behoud viel niet meer in den kring van mijn denkbeelden. [82]

Het was echter bestemd, dat ik nog bij het leven bewaard moest blijven. Ik was, als by de uitkomst gebleken is, boven den grooten oceaan. Een Russisch schip dat zich op 12° breedte bevond, zag mijn voertuig op kleinen afstand van zich, met geweldige snelheid in zee storten, doch na eenigen tijd boven komen, omgekeerd, en ledig, mij-zelfen eenige vademmen verr' daar van daan. De boot was juist uitgezet, en men redde my, schoon ik in dat oogenblik en nog een geruimen poos lang voor dood werd gehouden. De omstandigheden die hier by plaats hadden en de gevolgen van deze behoudenis beware ik voor mijn reeds meermaal gemeld uitvoeriger Reisverhaal. Zy behooren niet tot dit verhaal.—Ik wilde hier alleen de door my gedane ontdekking der ondermanen beschrijven; waarvan ik de verdere nasporing aan de Starrekundigen onzes tijds aanbevele. Ik laat daarby aan de Natuurkundigen over, de noodige proeven en waarnemingen in het werk te stellen, hoe het mogelijk zijn of gemaakt worden mag, de snelheid der vaart van den luchtbol zoodanigerwijs te regelen en te bestieren, dat men veilig van de overwegende werkingskreits der aantrekkingskracht van den aardbol in die van eene der ondermanen gerake; en daar den koers naar toezette, en aan- en weêr van te rug come, waar ik zoo onwillig aanlandde en op een zoo hachlijke wijze van wederkeerde. De eerste reis te water, en daarby toevallige kustontdekking, was by eenen veel onwetender staat van het menschdom toch niet verloren; en ik verbeeld my niet, dat deze luchtreis en planeetaandoening het zou moeten zijn. Ten minste heb ik haar, voor zoo veel het van my afhing, niet onnut willen maken, en dit is al wat ik vermag. Om haar te herhalen, gevoel ik my in mijn tegenwoordigen toestand en na al het geen ik daarop geleden heb, even weinig de lust als de krachten. Maar ik steun op den moed, op de inspanningskracht des verstands van mijn tijdgenooten; en dit doet my, van nu aan, [83]

de hemelbollen niet slechts als bereikbaar, maar als reeds met onze aarde verenigd beschouwen.

Opmerkingen van de bewerker:

- Voor deze tekst is gebruik gemaakt van scans van Google en de Koninklijke Bibliotheek.
- Afhankelijk van de gebruikte leessoftware en de instellingen is het mogelijk dat niet alle symbolen correct worden weergegeven.
- Inconsistenties in spelling en ander taalgebruik (inclusief het gebruik van *ij* en *y* en twijfelachtige zinsconstructies) zijn ongewijzigd overgenomen uit het originele werk, behalve zoals hieronder aangegeven:
  - in plaats van de *f* is de normale *s* gebruikt;
  - overduidelijke zetfouten zijn stilzwijgend verbeterd;
  - *schildvereffening* is veranderd in *schulvereffening*;
  - *beschoude* is veranderd in *beschouwde* zoals elders in de tekst.
- Voetnoten zijn verplaatst naar direct onder de alinea waarop ze betrekking hebben.
- In de Griekse teksten wordt in het originele werk gebruik gemaakt van ligaturen en andere speciale weergavetekens; deze zijn hier als normale Griekse letters weergegeven.
- Het citaat van Horatius is niet als zodanig terug te vinden; het originele citaat luidt *Et dominum fallunt* in plaats van *Quæ dominum latent*.
- ... *en gingen voor toovenaren ...*: mogelijk ontbreekt het woord *door*.
- De genoemde wetenschappers zijn Jean-André de Luc, 1727-1817 (*de Luc* in het boek) en Jean-François Pilâtre de Rozier, 1754-1785 (*Pilastre de Rosier* in het boek).

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK KORT VERHAAL VAN EENE AANMERKELIJKE
LUCHTREIS EN NIEUWE PLANEETONTDEKKING ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in

paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to

provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements

concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.